

Hanna Mäki-Mantila

**MAASEUTURAHASTON ELPYMISVAROJEN VAIKUTTAVUUS
ETELÄ-POHJANMAALLA**

**MAASEUTURAHASTON ELPYMISVAROJEN VAIKUTTAVUUS
ETELÄ-POHJANMAALLA**

Hanna Mäki-Mantila
Opinnäytetyö
Syksy 2023
Maaseudun kehittämisen
tutkinto-ohjelma (ylempi AMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Luonnonvara-alan ylempi ammattikorkeakoulututkinto, maaseudun kehittämisen tutkinto-ohjelma

Tekijä: Hanna Mäki-Mantila

Opinnäytetyön nimi: Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla

Työn ohjaaja: Satu Välijärvi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2023

Sivumäärä: 58 + 4 liitettä

Maaseuturahaston elpymisvarat ovat osa laajempaa Euroopan unionin pandemian jälkeistä elpymisrahoitusta. Suomalaista maataloutta ja maaseudun kehittämistä tuettiin 209 miljoonalla eurolla vuosina 2021 ja 2022. Tuen tarkoituksena oli maaseutualueiden taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistäminen. Elpymisvaroja kohdennettiin toimiin, jotka edistivät vihreää taloutta, digitaalisuutta ja sosioekonomista kestävyttä.

Opinnäytetyössä tarkastelun kohteena ovat maatalouden ja maaseudun kehittämiseen liittyvät elpymisvaroilla rahoitetut kohdennetut toimet eli osa maatalouden investointituista, osa maaseudun yritysrahoituksesta sekä maaseudun laajakaistainvestoinnit. Opinnäytetyössä selvitetään elpymisvarojen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta Etelä-Pohjanmaalla.

Aineistona opinnäytetyössä käytetään aihepiiriin kytkeytyvää tutkimuskirjallisuutta ja asiakirja-aineistoja, tuettujen kohteiden tietovarantoa ja aihepiirin tilastoja. Aineistoa täydennettiin tuen saajille lähetetyllä kyselytutkimuksella. Kyselyllä pyrittiin saamaan syvällisempää tietoa tuen merkityksestä, tapahtuneesta muutoksesta ja vaikuttavuudesta.

Etelä-Pohjanmaalle kohdistuneilla elpymisvaroilla edistettiin erityisesti vihreän talouden toimia. Yritysten investoinnit biokaasutuotannon sekä uusiutuvan energian käytön edistämiseen tukivat tavoitetta. Myös merkittävä osuus maatalouden investoinneista kohdistui energiantuotannon ja biokaasulaitosten rakentamisinvestointeihin. Laajakaistainvestoinneilla edistettiin elpymisvarojen digitaalisuuden tavoitetta. Lisäksi saavutetut tulokset liittyvät myös sosioekonomisen kestävyuden edistämiseen, sillä ne luovat maaseudulle uusia palveluita ja yrittämisen mahdollisuuksia. Kaikki rahoitetut toimet edistivät sosioekonomista kestävyttä.

Etelä-Pohjanmaalle kohdistuneet elpymisvarat ovat onnistuneet täyttämään rahoitukselle asetetut yhteiskunnalliset tavoitteet. Vaikuttavuutta auttoi rahoituksen tiukka kohdentuminen asetettuihin tavoitteisiin.

Asiasanat: maaseudun kehittäminen, maaseudun elpymisvarat, vaikuttavuus, Etelä-Pohjanmaa

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master of Natural Resources, Degree Programme in Rural Development

Author: Hanna Mäki-Mantila

Title of thesis: The effectiveness of the Rural Development Fund's recovery funds in South Ostrobothnia

Supervisor: Satu Välijärvi

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2023

Number of pages: 58 + 4 appendices

The recovery funds of the Rural Development Fund are part of the European Union's wider post-pandemic recovery funding. Finnish agriculture and rural development were supported with 209 million euros in 2021 and 2022. The purpose of the support was to promote the economic and social development of rural areas. Recovery funds were allocated to actions that promoted the green economy, digitalization and socio-economic sustainability.

In the thesis, the subject of examination are rural business subsidies, broadband investments and agricultural investments. The thesis examines the allocation of recovery funds and the effectiveness of the funded sites in South Ostrobothnia.

Research literature and documents are used as material in the thesis. The data was supplemented with a survey sent to the grant recipients. The survey aimed to get information about meaning of the support, the changes that have taken place and the effectiveness.

The recovery funds allocated to South Ostrobothnia promoted the activities of the green economy. Companies and farms invest in biogas production and the use of renewable energy. Broadband investment promoted the goal of digitizing recovery funds and create new services. The funded actions promoted socio-economic sustainability.

The recovery fund allocated to South Ostrobothnia have succeeded in fulfilling the social goals set for the funding. Effectiveness was helped by the strict allocation of funding to the set goals.

Keywords: rural development, rural recovery funds, effectiveness, South Ostrobothnia

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	EUROOPAN UNIONIN ELPYMISSUUNNITELMA	9
2.1	Euroopan unionin monivuotinen rahoituskehys 2021–2027 ja NextGenerationEU elpymisväline.....	9
2.2	EU:n elpymisväline Suomessa	11
3	MAASEUTURAHASTON ELPYMISRAHOITUS	12
3.1	Maaseudun yritystuet	13
3.2	Maaseudun laajakaistainvestoinnit.....	14
3.3	Maatalouden investoinnit.....	15
3.4	Maaseuturahaston elpymisvarojen yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet	15
3.4.1	Vihreä talous	15
3.4.2	Digitaalisuus.....	16
3.4.3	Sosioekonominen kestävyys.....	17
4	OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS	18
4.1	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen aineisto	18
4.2	Tutkimusmenetelmä	19
4.3	Tutkimusetiikka ja luotettavuus.....	20
5	VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI	22
5.1	Vaikuttavuuden kaava	22
5.2	Vaikutusketjujen hyödyntäminen	24
6	MAASEUTURAHASTON ELPYMISVARAT ETELÄ-POHJANMAALLA	27
6.1	Maaseudun yritystuet	28
6.2	Maaseudun laajakaistainvestoinnit.....	31
6.3	Maatalouden investointituet.....	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	41
7.1	Pohdintaa elpymisvarojen vaikuttavuudesta Etelä-Pohjanmaalla.....	42
7.1.1	Maaseudun yritystuet.....	42
7.1.2	Maaseudun laajakaistainvestoinnit	43
7.1.3	Maatalouden investoinnit	44
7.2	Pohdintaa elpymisvarojen vaikuttavuudesta suhteessa asetettuihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin.....	45

7.3	Maatalouden ja maaseudun kehittäminen jatkossa Etelä-Pohjanmaalla.....	46
LÄHTEET.....		48
KUVIOLUETTELO.....		59
TAULUKOT.....		59
LIITTEET.....		60

1 JOHDANTO

Elinvoimaisella maaseudulla on merkittävä rooli Suomen huoltovarmuudessa. ”Maaseutu pystyy turvaamaan Suomen huoltovarmuutta vain, jos maaseudun elinvoimasta pidetään huolta. Maaseutupoliittisesta näkökulmasta keskeistä on huomioida ruoantuotanto, energiahuolto, vesihuolto, terveydenhuolto, tiestö ja logistiikka sekä tietoliikenneyhteydet.” (Kattilakoski ym. 2021, 36.)

Euroopan unionin elpymissuunnitelma luotiin auttamaan EU-maita koronapandemian vaikutuksista toipumiseen (Euroopan unioni 2023). Eurooppa kohtasi kuitenkin uuden kriisin Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Epävarmassa maailmantilanteessa huoltovarmuus on noussut entistä tärkeämmäksi (Maaseutupoliitiikan neuvosto MANE 2023b). Suomen huoltovarmuudesta puhutaan ja kannetaan huolta laajemmin yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Huoltovarmuuskeskus (2023) mainitsee esimerkkeinä Suomen huoltovarmuuden vahvuuksiksi runsaat luonnonvarat, hyvän elintarviketuotantokyvyn, kehittyneen hyvinvointi- ja koulutusjärjestelmän sekä toimivan fyysisen ja sähköisen infrastruktuurin. Maaseudulla asuvilla ihmisillä, maaseudun yhteisöillä ja yrityksillä on merkittävä rooli yhteiskunnan perustoimintojen turvaamisessa. Maaseudun infrastruktuurin kunto vaikuttaa oleellisesti sekä elintarvike- että energiahuoltoon. (Maaseutupoliitiikan neuvosto MANE 2023b.)

Maaseuturahaston elpymisvarat (jatkossa elpymisvarat) osana Euroopan unionin elpymissuunnitelmaa ovat osaltaan tukeneet elinvoimaista maaseutua ja suomalaista huoltovarmuutta. Elpymisvaroja myönnettiin vuosina 2021 ja 2022 toimiin, jotka edistivät vihreää taloutta, digitaalisuutta ja sosioekonomista kestävyyttä. Tässä opinnäytetyössä tarkastelun kohteena ovat maatalouden ja maaseudun kehittämiseen liittyvät elpymisvaroilla rahoitetut kohdennetut toimet eli osa maatalouden investointituista, osa maaseudun yritysrahoituksesta sekä maaseudun laajakaistainvestoinnit. Huomioitavaa on, että elpymisvarojen käytön aikana oli maaseudun kehittämiseen käytössä muiden rahasto-ohjelmien varojen lisäksi myös maaseudun kehittämisohjelman siirtymäkauden rahoitusta. Päällekkäisen rahoituksen välttämiseksi elpymisvarat ja siirtymäkauden rahoitus oli kohdennettu eri maaseutuohjelman toimenpiteisiin.

Vaikuttavuuden vaade näkyy erityisesti julkisella sektorilla. Vaikuttavuusarvioinnilla halutaan vastata siihen, käytetäänkö julkisia varoja tarkoituksenmukaisesti. (Vataja & Hyytinen 2020.) Laukka-

nen & Maliranta (2019) toteavat, että kansantalouden kannalta on tärkeää, että resurssit kohdentuvat parhaille hankkeille. Eduskunnan tarkastusvaliokunta (2022, 3) puolestaan toteaa mietinnössään, että vaikutusarvioinneilla varmistetaan yhteiskunnan resurssien tarkoituksenmukainen käyttö.

Opinnäytetyössä selvitetään maaseuturahaston elpymisvarojen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta Etelä-Pohjanmaalla. Tavoitteena on luoda elpymisvaroihin liittyvä vaikutusketju ja sitä kautta hahmottaa, millaisista elementeistä yhteiskunnallinen vaikuttavuus muodostuu. Tavoitteena on, että opinnäytetyö toisi esille ja auttaisi ymmärtämään rahoitettujen kohteiden tuloksia ja vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden ymmärtämisellä voidaan kehittää päätöksentekoa vaikutustietoisempaan suuntaan ja kehittää käytännön kehittämistyön vaikuttavampaa kohdentamista. Suomen CAP-suunnitelman (The Common Agricultural Policy) arviointisuunnitelmassa todetaan, että arviointien ensisijaisena tavoitteena on analysoida vaikuttavuutta ja tätä kautta varmistaa veronmaksajien varojen kustannustehokas käyttö (Maa- ja metsätalousministeriö 2023, 2). Selkeät ja konkreettiset vaikuttavuustavoitteet mahdollistavat vaikuttavuuden arvioinnin (Pehkonen 2023).

Vaikuttavuustyö, sen todentaminen ja siitä viestiminen on ollut Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen toiminnassa jo useamman vuoden ajan, jatkuen EU:n maaseuturahoituksen rahoituskaudelle 2023–2027 (Mäkimantila ym. 2021b, 22–23). Laadittava opinnäytetyö jatkaa osaltaan käynnistettyä vaikuttavuustyötä.

2 EUROOPAN UNIONIN ELPYMISSUUNNITELMA

Maailma muuttui alkuvuodesta 2020. Koronapandemian torjumiseksi tehtyjen toimenpiteiden myötä maailmantalous supistui ennennäkemättömän nopeasti keväällä 2020. Viruksen leviämisen hillitsemiseksi useissa maissa otettiin käyttöön poikkeuksellisia toimenpiteitä, joilla rajoitettiin ihmisten liikkumista ja liiketoiminnan harjoittamista. Palvelualojen työllisyys romahti, yritysten investointikysyntä supistui ja rahoitusolot kiristyivät. (Korhonen & Virolainen 2020.)

Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) maailmantalouden kehityksen ennusteessa odotettiin koronakriisin taloudellisen iskun olevan voimakas kehittyneissä talouksissa. IMF:n näkemyksen mukaan euroalueella voimakkaana esiintynyt pandemia tulisi vaikuttamaan erityisesti euroalueen talouteen. (World Economic Outlook APR 2020, 22, 24.)

Talouspolitiikan toimilla rajoitettiin talouden sulkutilan vaikutuksia ihmisten ja yritysten toimeentuloon sekä rahoitusjärjestelmän toimintakykyyn, minimoitiin pitkäaikaisten talousongelmien kehittyminen sekä luotiin edellytykset talouden ripeälle elpymiselle pandemian väistyessä (Korhonen & Virolainen 2020). Euroopan unionissa (EU) luotiin NextGenerationEU elpymisväline vauhdittamaan ihmisten ja talouden toipumista koronakriisistä.

2.1 Euroopan unionin monivuotinen rahoituskehys 2021–2027 ja NextGenerationEU elpymisväline

Euroopan unionin (EU) pitkän aikavälin talousarvio ja NextGenerationEU muodostavat yhdessä suurimman Euroopassa koskaan rahoitetun elvytyspaketin. Monivuotisen rahoituskehysten kokonaismäärä nykyhinnoin laskettuna on 1 210,9 miljardia euroa (mrd €) ja NextGenerationEU:n kokonaismäärä on 806,9 mrd €. Yhteisenä tavoitteena näillä on tutkimuksen ja innovoinnin edistäminen, oikeudenmukaisen vihreän ja digitaalisen siirtymän tukeminen sekä varautumisen, elvyttämisen ja palautumisen tukeminen. Elvytyspaketissa kiinnitetään huomiota myös koheesiopolitiikan ja yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseen, ilmastonmuutoksen torjunnan tehostamiseen sekä luonnon monimuotoisuuden suojelun ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen. (Euroopan komissio 2023.)

NextGenerationEU jakaantuu seitsemään ohjelmaan, joista elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) on kooltaan suurin 723,8 miljardin euron rahoituksella. NextGenerationEU sisältää rahoitusta myös muihin EU-ohjelmiin. Suomessa Suomen Kestävän kasvun ohjelmalla sovitetaan yhteen kaikkien rahoitusohjelmien rahoitusta. (Valtiovarainministeriö 2023.) Taulukossa 1 kuvataan NextGeneration EU:n elvytyspaketin sisältö, kokonaisrahoitus ja Suomen osuus rahoituksesta.

TAULUKKO 1. NextGenerationEU:n sisältö, kokonaisrahoitus ja Suomen osuus rahoituksesta euroina (Valtiovarainministeriö 2023)

Ohjelma	Kokonaisrahoitus	Suomen osuus
Elpymis- ja palautumistukiväline (RRF)	723,8 miljardia	1,8 miljardia
Koheesiopolitiikan ReactEU-ohjelma	50,6 miljardia	171 miljoonaa
Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto	10,9 miljardia	262 miljoonaa
Maaseudun kehittäminen	8,1 miljardia	209 miljoonaa
InvestEU-ohjelma	6,1 miljardia	171 miljoonaa
Horisontti Eurooppa -ohjelma	5,4 miljardia	119 miljoonaa (arvio)
EU:n pelastuspalvelumekanismi RescEU	2,0 miljardia	46 miljoonaa (arvio)
Yhteensä	806,9 miljardia euroa	n. 2,6 miljardia euroa

EU:n pitkän aikavälin talousarvio rahoitetaan jatkossakin EU:n talousarvion tunnetuista tulolähteistä: tullimaksuista, arvonlisäveroon ja bruttokansantuloon perustuvista jäsenmaiden maksuosuuksista sekä kierrättämättömään muovipakkausjätteeseen perustuvasta kansallisesta rahoitusosuudesta. Väliaikaisesti suunniteltu NextGenerationEU elpymisväline puolestaan rahoitetaan pääomamarkkinoilta otettavalla lainarahoituksella. (Euroopan komissio 2023.)

Eurooppa-neuvoston kokouksessa heinäkuussa 2020 päätettiin, että nettolainanotto lopetetaan viimeistään vuoden 2026 lopussa ja unioni voi käyttää pääomamarkkinoilta lainaksi otettuja varoja yksinomaan pandemian seurauksiin puuttumiseksi. Eurooppa-neuvosto edellytti kokouksessa, että lainojen maksuun on laadittava moitteettoman varainhoidon periaatteen mukainen takaisinmaksu-aikataulu. Tahtotilana oli, että elpymisrahoitus saadaan nopeasti liikkeelle. Eurooppa-neuvosto päätti, että muun muassa elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF) myönnettyistä avustuksista

70 prosentista on tehtävä sitoumukset vuosina 2021 ja 2022. Lopuista 30 prosentista on tehtävä sitoumukset vuoden 2023 loppuun mennessä. (Eurooppa- neuvosto 2020, 3–5.)

2.2 EU:n elpymisväline Suomessa

Suomi saa elpymisvälineestä avustuksia yhteensä enintään 2,6 miljardia euroa (Valtiovarainministeriö 2023). Euroopan unionin jäsenmaat ovat laatineet kansalliset suunnitelmat, mihin ne aikovat osuutensa rahoista käyttää. Euroopan komissio hyväksyy suunnitelmat ja valvoo niiden toteuttamista. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2022.) Suomen hyväksytty elpymis- ja palautumissuunnitelma on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Suomen kestävän kasvun ohjelmalla tuetaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväää kasvua. Ohjelma vauhdittaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nousua sekä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita. (Valtioneuvosto 2021, 9.)

Suomen maksuosuus elpymisvälineen avustusmuotoisesta tuesta on noin 7,2 miljardia euroa. Suomen maksuosuus on siis korkeampi kuin elpymisvälineen kautta saatava avustus. Julkisen tuen hyötyjä tarkasteltaessa tulisi aina arvioida myös siihen liittyviä kustannuksia (Riipinen ym. 2022, 28). Valtionvarainministeriö toteaa, että elpymisväline on poikkeuksellinen ja väliaikainen keino, jolla vastataan ennakoimattomaan kriisiin. Suomi hyötyy kilpailukykyisestä Euroopasta ja vientiveitoisena taloutena Suomelle on tärkeää, että Eurooppa elpyy mahdollisimman pian. Elpymisväline edistää rakenteellisia uudistuksia, jotta Eurooppa pärjää maailmanlaajuisessa kilpailussa. Elpymis- ja palautumistukivälineen arvioidaan parantavan kasvupotentiaalia keskipitkällä aikavälillä ja potentiaalisen tuotannon kasvun nopeutuvan väliaikaisesti investointien kasvaessa sekä kokonaisuuttavuuden parantuessa. Tavoitteena olevat vihreä siirtymä ja digitalisaatio avaavat mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. (Valtioneuvosto 2021, 336; Valtiovarainministeriö 2023.)

3 MAASEUTURAHASTON ELPYMISRAHOITUS

Maaseuturahaston elpymisvarat ovat siis osa laajempaa EU:n elpymisrahoitusta. Maaseuturahaston osuus Suomen NextGenerationEU:n elpymisvälineen kokonaisrahoituksesta on 8 prosentin luokkaa. Prosentuaalisesti luku ei ole suuri, mutta suomalaisen maatalouden ja maaseudun kehittämisessä 209 miljoonaa euroa on merkittävä summa.

Maaseuturahaston elpymisrahoitus (jatkossa elpymisrahoitus) on erillinen kokonaisuus Manner-Suomen maaseudun kehittämissuorituksen 2014–2020 (jatkossa maaseutuohjelma) sisällä, joka teutettiin komission hyväksymällä maaseutuohjelman muutoksella. Tuen tarkoituksena on edistää maaseutualueiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä kokonaiskestävällä tavalla. (Kalliokoski 2021.) Elpymisrahoituksen tavoitteet ovat samankaltaiset kuin maaseutuohjelman tavoitteet ja olemassa olevat toimenpiteet vastaavat hyvin elpymisen tarpeisiin.

Maaseuturahaston elpymisvaroja (jatkossa elpymisvarat) kohdennettiin toimiin, jotka edistävät vihreää taloutta, digitaalisuutta ja sosioekonomista kestävyttä. Elpymisvaroilla rahoitettavaksi esitetyjä toimia olivat

- 1) Maaseudun innovaatioryhmät (EIP-hankkeet)
- 2) Yritysrahoitus kohdennettuihin toimiin
- 3) Laajakaista- ja digihankkeet
- 4) Eläinten hyvinvointitoimet
- 5) Maatalousinvestoinnit kohdennettuihin toimiin
- 6) Ympäristökorvauksista kiertotalouden edistämistoimet
- 7) Luonnonmukainen maatalous

(Maa- ja metsätalousministeriö 2021a, 11–15.; Malm 2021.)

Maatalouden ja maaseudun kehittämisen näkökulmasta lähempään tarkasteluun toimenpiteistä otetaan tässä opinnäytetyössä maaseudun yritysrahoitus, maaseudun laajakaistainvestoinnit sekä maatalouden investoinnit. Maaseudun innovaatioryhmät ovat kiinteä osa maaseudun kehittämistä, mutta ne jätetään tarkastelun ulkopuolelle, koska näiden hankkeiden hallinnointiprosessi hoidetaan maa- ja metsätalousministeriön valtuuttamana valtakunnallisesti keskitettynä Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta (jatkossa ELY-keskuksesta). Elpymisvaroja myönnettiin vuosina 2021–2022 ja ne kohdennettiin tuen saajille ELY-keskusten kautta. Elpymisvarojen osalta varojen

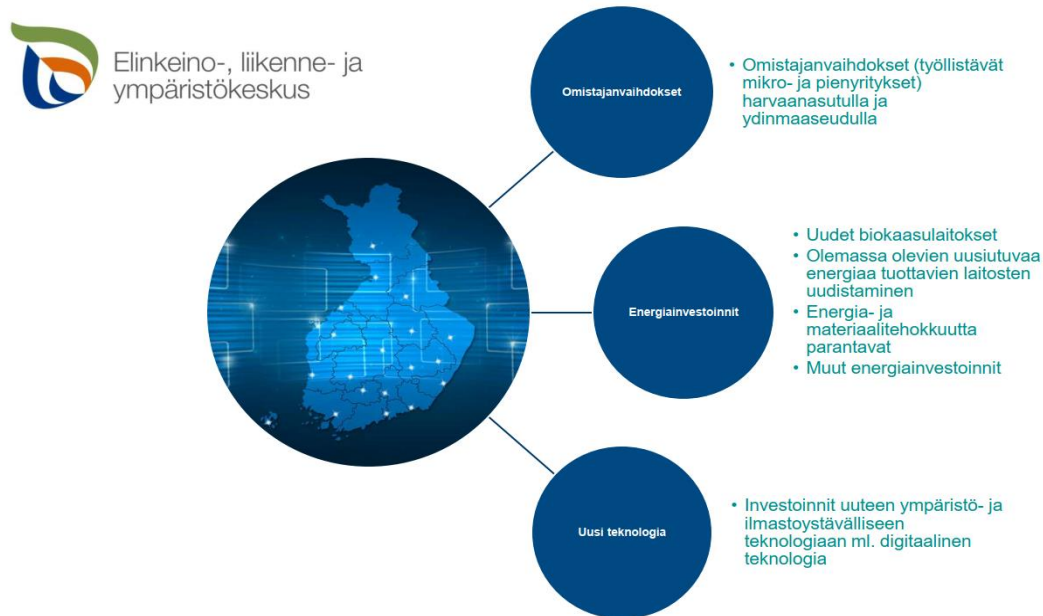
valtakunnallinen jakoperuste poikkesi maaseutuohjelman alueellisista myöntövaltuuksista siten, että varat jaettiin ELY-keskuksille tukikelpoisten hakemusten perusteella tarvelähtöisesti.

3.1 Maaseudun yritystuet

Elpymisrahoituksessa maaseudun yritystoimintaa katsottiin yhdenmukaisesti valtakunnallisesta näkökulmasta. Elpymistukea investointeihin pystyivät hakemaan mikro- ja pienyritykset sekä maatilat, jotka harjoittivat maatalouden lisäksi muuta yritystoimintaa kyseisen tilan Y-tunnuksen alla. Elpymistukea omistajanvaihdoksen valmisteluun pystyivät hakemaan ne, jotka aloittivat yritystoiminnan omistajanvaihdoksen avulla harvaan asutuksi maaseudeksi ja ydinmaaseudeksi luokitellulla maantieteellisellä alueella. Tukitasot olivat samat riippumatta yrityksen sijainnista. (Kalliokoski 2021.)

Maaseudun yrityksille suunnatuilla tuilla voitiin tukea esimerkiksi uusiutuvan energian käyttöön otamista yrityksissä. Tuettavat investoinnit olivat joko aineellisia tai aineettomia investointeja. Elpymisvaroilla tuettu investointi uusiutuvaan energiaan ei edellyttänyt yrityksen kasvua, mikä poikkesi normaalista maaseudun yritysrahoituksen tuen myöntämisen edellytyksistä. Elpymisvaroista yritysrahoitukseen varattiin valtakunnan tasolla julkista tukea 26 miljoonaa euroa. (Kalliokoski 2021; Maaseutu.fi 2021b; Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus 2022.) Kuviossa 1 esitetään kootusti elpymisvarojen rahoitusmahdollisuudet maaseudun yritystukien osalta.

KUVIO 1: Maaseudun elpymisvarojen kohdentuminen maaseudun yritystuissa (Kalliokoski 2021)

3.2 Maaseudun laajakaistainvestoinnit

Elpymisvarojen kautta voitiin toteuttaa maaseutualueilla pienimuotoisia tietoliikenneinfrastruktuuriinvestointeja, niin sanottuja kyläverkkohankkeita. Kyläverkkohankkeita toteutettiin maaseutualueilla, joilla yhteyksiä ei markkinaehtoisesti rakenneta. Elpymisrahoituksesta varattiin laajakaistainvestointeja varten julkista tukea 16 miljoonaa euroa vuosille 2021–2022. Toimenpiteen tavoitteena oli huippunopean laajakaistan saatavuuden parantaminen maaseutualueilla. Kyläverkkoinvestoinneilla pyrittiin lisäämään maaseutualueiden elinvoimaisuutta ja parantamaan yritysten toimintamahdollisuuksia. Kyläverkolla tarkoitettiin tilaajayhteysverkon rakentamista kylään tai kyläryhmiin, eikä toimenpiteessä voitu tukea runkoverkon rakentamista. Tietoliikenneverkon rakentaminen oli teknologiariippumatonta. Edellytyksenä oli, että verkko takaa vähintään 100Mbit/s:n nopeudella toimivan yhteyden, mutta käytännössä suositusnopeus oli 1 Gbit/s. (Ruokavirasto 2021a; Selkänaho 2021.) Vuosina 2021–2022 laajakaistainvestointien rahoittaminen maaseuturahoituksella oli mahdollista vain elpymisrahoituksella.

3.3 Maatalouden investoinnit

Elpymisvaroilla maataloille voitiin kohdentaa rahoitusta työympäristöä, tuotantohygieniaa, eläinten hyvinvointia tai ympäristön tilaa edistäviin investointeihin sekä energiantuotannossa tarvittaviin rakentamisinvestointeihin siltä osin kuin energiaa käytetään maatalouden tuotantotoiminnassa. Tuettavia investointeja olivat esimerkiksi energiaan liittyvät investoinnit, kuten aurinkopaneelien hankinta, hakelämpökeskuksen rakentaminen, led-valaisimien hankinta ja maataloudessa käytettävän biokaasun tuotantolaitoksen rakentaminen. Eläinten hyvinvointia parantavia investointeja olivat esimerkiksi tuotantorakennuksen ilmanvaihdon parantaminen ja lehmien parsimatot. Rahoitusta sai myös esimerkiksi lannan käsittelyyn liittyviin investointeihin, kuten lantaloiden kattamiseen. (Maa-seutu.fi 2021a.) Elpymisvaroista maatalouden investointeihin varattiin valtakunnan tasolla julkista tukea 43,3 miljoonaa euroa (Maa- ja metsätalousministeriö 2022, 13).

3.4 Maaseuturahaston elpymisvarojen yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Suomi määritteli elpymisvarojen tavoitteeksi maaseutualueiden kokonaiskestävän taloudellisen ja sosiaalisen kehittämisen. Rahoitusta myönnettiin toimiin, jotka edistivät vihreää taloutta, digitaalisuutta ja sosioekonomista kestävyttä.

3.4.1 Vihreä talous

Vihreän talouden taustalla on ajatus talousjärjestelmästä, jonka rakenteet tukevat niin taloudellisesti, ekologisesti kuin sosiaalisestikin kestävää hyvinvointia (Antikainen ym. 2013, 9).

Kestävyden ja vastuullisuuden merkitys yhteiskunnassa kasvaa ja yritykset tarvitsevat enenevässä määrin tähän liittyvää osaamista. Yritysten on myös osattava markkinoida omia yrityksiään kestävästä kehityksestä toteuttavina vastuullisina toimijoina. (Laasasenaho ym. 2020, 256.) Kiertotalousliiketoimintaan siirtyminen vaatii yritykseltä investointeja muun muassa koneisiin ja laitteisiin sekä osaamiseen ja yhteistyöverkoston rakentamiseen. Prosessi vaatii yritykseltä panostusta ja pääomia. (Soramo 2020, 474.)

Kestävien biotalouden ja kiertotalouden mallien käyttöönotto ja kehittäminen avaavat uusia ovia elinkeinotoiminnalle maaseudulla. Teollisuuden valmistusprosessien sivuvirtojen hyödyntämisessä tarvitaan sekä uusia innovaatioita että uudenlaisia kumppanuuksia eri toimijoiden kesken. Pienet ja keskiuuret yritykset (pk-yritykset) sekä mikroyritykset voivat olla keskeisessä asemassa mallien käyttöönotossa samoin kuin niiden luomisessa. Kestäviä ratkaisuja voidaan kehittää muun muassa ruokajärjestelmässä, energiatuotannossa ja matkailussa. Kestävässä siirtymässä korostuvat hajautetut ja hybridit mallit, jotka tukevat myös huoltovarmuutta. (Valtioneuvosto 2021, 31.)

Maa- ja metsätalouden ilmastotoimet edistävät Suomen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022, 27, 123–124). Ilmasto- ja ympäristövaikutukset ovat usein välillisiä ja pitkällä aikavälillä ilmeneviä. Siksi on tärkeää tunnistaa myös välilliset vaikutukset ja hahmottaa vaikutusketjuja. (Eduskunnan tarkastusvaliokunta 2022, 10.) Maataloudessa ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen kannalta maatilatason päätöksenteko on ratkaisevan tärkeää. Suomalaisilla viljelijöillä on korkea tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja vahva käsitys toimista sekä niiden vaikutuksista. (Sorvali 2023, 5–6.) Ilmastonmuutoksen tuomien haasteiden ratkaiseminen vaatii maatilojen ja sidosryhmien keskinäistä verkostoitumista ja yhteistyötä (Käyhkö 2021).

3.4.2 Digitaalisuus

Suomi on digitalisaation alalla EU:n edelläkävijöitä. Suomen erityisenä vahvuutena nähdään laaja osaaminen ja jo asennettu korkealaatuinen infrastruktuuri. Suomessa on useita digitaaliseen teknologiaan pohjautuvia yrityksiä, jotka luovat uusia työpaikkoja ja houkuttelevat investointeja. (Valtakari ym. 2021, 11.) Digitaalisuuden ja teknologian harppaukset antavat mahdollisuuden luoda uutta, olla innovatiivisia ja käyttää uusia työkaluja tehokkaasti asuinpaikasta riippumatta (Harmaala ym. 2017, 67).

Hyvien tietoliikenneyhteyksien mahdollistama etätyö nähdään maaseudun mahdollisuutena. Etätöiden tekeminen voisi elvyttää kyliä, kun työikäiset jäisivät asumaan maaseudulle. Valokuitukaapeli nähdään lisäksi tärkeänä myös päivittäisten asioiden hoitamisessa, kun fyysisiä palveluja karsitaan maaseudulla. (Karttunen & Noro & Hänninen 2022, 28–29.)

3.4.3 Sosioekonominen kestävyys

Maaseudun elpymisvarojen kohdalla sosioekonomisella kestävyydellä tarkoitetaan taloudellista, ekologista ja sosiaalista kestävyttä. Kestävä talous on sosiaalisen kestävyden perusta ja se on edellytys yhteiskunnan keskeisille toiminnoille. Sisällöltään ja laadultaan se on tasapainoista kasvua. Ekologisen kestävyden perustana on biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen sekä taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttaminen pitkällä aikavälillä luonnon kestokykyyneen. Sosiaalisessa kestävydessä puolestaan keskeisenä tavoitteena on taata hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen sukupolvelta toiselle. (Ympäristöministeriö 2023.)

Yritystukien perusteluiksi esitetään usein Suomessa toimivien yritysten kilpailukyky. Kilpailukykyyn määrittelemineen on tärkeää, kun mietitään yritystukien merkitystä ja vaikuttavuutta kilpailukykyneen näkökulmasta. Yksittäisen yrityksen hyvä kilpailukyky näkyy vahvana markkina-asemana ja kilpailijoita parempana kannattavuutena. Kansantalouden kilpailukykyä arvioitaessa tulee erottaa lyhyen aikavälin kansantalouden ulkoisen tasapainon edellytykset pitkän aikavälin kasvun tekijöistä. Pitkän aikavälin kilpailukykyä on syytä arvioida, kuinka hyvän elintason se pystyy kansalaisilleen tarjoamaan ympäristöneen näkökulmasta kestävällä tavalla. (Laukkanen & Maliranta 2019, 16, 72.)

4 OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen aineisto

Opinnäytetyössä selvitetään maaseuturahaston elpymisvarojen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta Etelä-Pohjanmaalla. Lisäksi pyritään tunnistamaan elpymisvaroihin liittyvä vaikutusketju ja sitä kautta hahmottamaan, millaisista elementeistä yhteiskunnallinen vaikuttavuus muodostuu (Heliskoski ym. 2018, 5, 9). Onko rahoitetuilla kohteilla pystytty vastamaan ja vaikuttamaan elpymisvarojen tavoitteisiin?

Aineistona opinnäytetyössä käytetään aihepiiriin kytkeytyvää tutkimuskirjallisuutta ja asiakirja-aineistoja, tuettujen kohteiden tietovarantoa ja aihepiirin tilastoja. Aineistoja täydennetään ja tarkennetaan kohderyhmäkyselyillä. (Ojasalo ym. 2021, 121–122, 128–130.) Ruokaviraston ylläpitämän Hyrrä-asiointipalvelun tietovarannon kautta on saatavissa erityisesti määrällistä tietoa myönnettyistä tukikohteista, myönnettyistä ja maksetuista tuista sekä vertailutietoa yritysten liikevaihdosta ja elinkeinotoiminnan tuloksesta. Tietovarannon kautta on saatavissa osittain myös laadullista aineistoa tuettavan kohteen taustoista, tavoitteista ja tuloksista muun muassa hakemusasiakirjojen, yritysten liiketoimintasuunnitelmien ja hankkeiden loppuraporttien kautta. (Ruokavirasto 2023.) Hyrrä-asiointipalvelu on maaseudun kehittämistukien asiointipalvelu, jonka kautta voi hakea monipuolisesti erilaisia Ruokaviraston kautta maaseudulle kohdistuvia tukia muun muassa maaseudun hanketukia, maaseudun yritystukia, maatalouden investointitukia, nuorten viljelijöiden aloitustukia, ei-tuotannollisia investointeja ja neuvonnan ennakoilmoituksia.

Aineistoa on kerätty myös tuen saajille lähetetyllä kyselytutkimuksella. Kyselyllä on pyritty saamaan syvällisempää tietoa tuen merkityksestä, tapahtuneesta muutoksesta ja vaikuttavuudesta. Kyselytutkimus lähetettiin 245 tuen saajalle maaliskuun alussa 2023 ja toistettiin maaliskuun lopussa niille, jotka eivät olleet vastanneet ensimmäisellä kerralla. Vastauksia saatiin 34 kappaletta ja vastausprosentti vaihteli tukimuodoittain 13–33 prosentin välillä. Koska kyselyn vastausmäärä jäi odotettua alhaisemmaksi, tietojen analysoinnissa on käytetty pitkälti tietovarannon tietoja. Kyselytutkimuksessa kerrottiin, että vastauksia analysoidaan kokonaisuuksina eikä yksittäisen vastaajan tietoja

tai vastauksia esitetä tunnistettavassa muodossa. Näin toimitaan myös tietovarannon kautta saatavan muun materiaalin, hakemusasiakirjojen, hankkeiden toteutuneiden tulosten ja hankkeiden loppuraporttien tulosten kanssa.

Elpymisvarojen kohdentuessa tiukasti rajattuihin tukikohteisiin oli tarkoituksenmukaista sisällyttää opinnäytetyöhön kaikki Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksesta myönnetyt elpymisvaroilla rahoitettavat hanke-, yritys- ja investointituet. Näin pystytään muodostamaan kokonaiskuva elpymisvarojen vaikuttavuudesta maaseudun kehittämiseen liittyvien tukimuotojen näkökulmasta.

Arviointikirjallisuuteen perehtyessä tulee huomioida, että terminologia vaihtelee ja eri lähteet käyttävät samoista asioista eri nimityksiä ja toisaalta samoja nimityksiä eri asioista (Rajahonka 2013, 14). Määritelmien moninaisuus haastaa lukijaa. Tässä opinnäytetyössä termillä vaikuttavuus pyritään ymmärtämään ja tuomaan esille toiminnan tuloksista ja vaikutuksista syntyneitä muutoksia. Opinnäytetyössä keskitytään tuen vaikutukseen yksittäisten tuen saajien muutosprosessien ja saavutettujen tulosten kautta. Yksittäisistä muutosprosesseista pyritään luomaan kokonaisuuksia ja sitä kautta tuomaan esille laajempaa vaikuttavuutta.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Taivoitteena on, että määrällinen ja laadullinen tutkimustapa täydentäisivät toisiaan.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkitystä kokonaisvaltaisesti. Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa erilaisilla menetelmillä, joiden yhteisenä piirteenä korostuu muun muassa taustaan, tarkoitukseen sekä merkitykseen, ilmaisuun ja kieleen liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän yliopisto 2021.)

Laadullisen aineiston analyysillä luodaan aineistoon selkeyttä ja tuotetaan uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään aineiston tiivistämiseen kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kertomaan mahdollisimman tarkasti, mitä aineistonkeräyksessä ja sen jälkeen on tapahtunut. (Eskola & Suoranta 1998, 138, 214.)

Laadullisen aineiston analysointitapoja on runsaasti. Opinnäytetyön laadullinen tutkimus on tehty ilman tiukkaa sitoutumista mihinkään tiettyyn lähestymistapaan. Kerätyn aineiston analysoinnissa on käytetty tyypittelyä. Tyypittely on laadullisen analyysin perusmenetelmä, jossa tutkimusaineistosta kiteytetään toistuvia ja sille tyypillisiä ominaisuuksia, tapahtumakulkuja tai merkityksiä. (Jyväskylän yliopisto 2021.)

Tyypittely vaatii aineiston aktiivista työstämistä. Tyypittelyssä analysoidaan aineiston erilaisia ilmiöitä ja luokitellaan niitä tiettyjen yhteisten piirteiden tai ominaisuuksien perusteella informatiivisiksi tyypeiksi. Tyyppi on siten tietyn ryhmän jäsenille tunnusomaisten piirteiden ja ominaisuuksien pohjalta rakennettu kokonaisuus, joka havainnollistaa aineistossa esiintyviä ilmiöitä. (Günther & Hasanen, 2023.)

Määrällistä tilastodataa on hyödynnettävissä tukien myöntämiseen liittyvän tietovarannon kautta. Määrällisten mittareiden avulla voidaan seurata toiminnan ja sen vaikuttavuuden kehitystä (Rajahonka 2013, 22). Ohjelmatasolla elpymisvaroille asetetut mittarit tuottavat tietoa, onko tuetussa kohteessa tapahtunut tavoiteltuja muutoksia ja vaikutuksia.

Tietovarannosta on saatavissa myös laadullista tutkimusaineistoa erilaisten raporttien muodossa. Laadullista tutkimusaineistoa on laajennettu kohderyhmille strukturoitujen kyselytutkimusten avulla. Kyselytutkimukset on laadittu siten, että ne tuottaisivat vastauksia erityisesti tuettujen kohteiden vaikuttavuuteen hyödyntäen vaikutusketjuajattelua. Maatalouden investoinneissa ja maaseudun laajakaistainvestoinneissa on useampi tuen saaja, joka on saanut enemmän kuin yhden myönnetyn tuen. Näiden osalta kyselytutkimusta rajattiin siten, että kysely lähti vain kertaalleen tuen saajalle. Kysely kohdistettiin siihen kohteeseen, johon tuen saaja oli saanut suurimman julkisen tuen.

4.3 Tutkimusetiikka ja luotettavuus

Tutkimuksen eettiset kysymykset liittyvät tutkimusprosessin jokaiseen vaiheeseen. Tutkimuksen aiheen, strategioiden ja menetelmien valinnat vaikuttavat siihen, millaisiin eettisiin kysymyksiin tutkijan on kiinnitettävä tutkimusprosessissa erityistä huomiota. Riippumatta tutkimuksen aiheesta tai menetelmistä, jokaisen tutkijan on tunnettava ja noudatettava tiettyjä tiedeyhteisön yhteisesti hyväksymiä hyvän tieteellisen käytännön tapoja. (Jyväskylän yliopisto 2021.)

Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt ovat kehittämis- tai tutkimustöitä. Hankkeistetusta opinnäytetyöstä tehdään yhteistyösopimus, jossa sovitaan muun muassa tietosuojasta, tulosten julkistamisesta ja luottamuksellisuudesta sekä käyttöoikeuksista. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. (Oulun ammattikorkeakoulu 2023.)

Opinnäytetyö liittyy kiinteästi työskentelemääni organisaatioon ja tehtäväkuvaani – toki laajemmasta ja syvällisemmästä näkökulmasta. Maaseudun laajakaistainvestoinneissa ja maatalouden investoinneissa olen osallistunut hankkeiden valintamenettelyyn. Valintamenettelyä ohjaavat valtakunnalliset valintaperusteet. Hankkeiden valintaan on tarveharkinnan lisäksi vaikuttanut Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukselle käytettäväksi osoitettujen julkisten varojen määrä. Valintamenettelyä lukuun ottamatta en ole osallistunut minkään nyt tutkittavan tukimuodon tukipäätösvalmisteluun enkä hankkeiden toteutuksen seurantaan, joten objektiivisuus tutkittaviin kohteisiin säilyy.

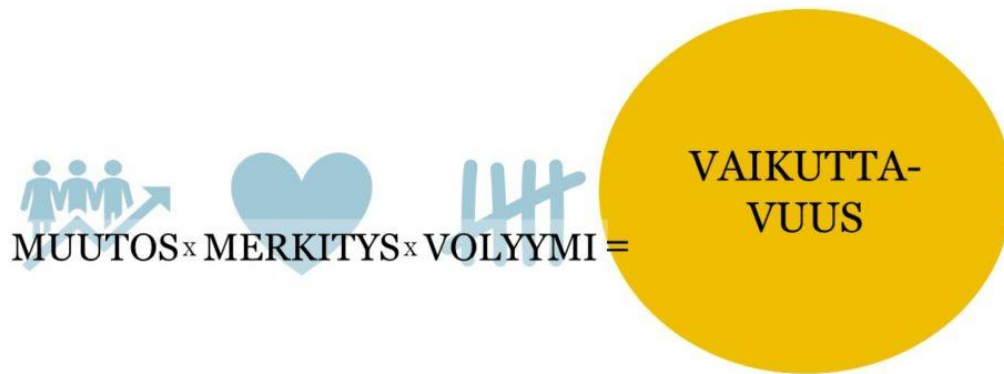
5 VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Kiinnostus ja ymmärrys vaikuttavuuteen ja vaikuttavuuden arviointiin on lisääntynyt. Vaikuttavuudesta ei ole kuitenkaan olemassa yhtä selkeää määritelmää ja tämä haastaa asiasta kiinnostuneita. Vaikuttavuutta voidaan arvioida joko saavutettujen tulosten tai keskipitkän tai pitkän aikavälin yhteiskunnallisen hyödyn kautta. Myös näkökulmien yhdistäminen on mahdollista. Onnistuneessa vaikuttavuuden arvioinnissa ymmärretään näkökulmien välinen ero. Yhteiskunnallisen hyödyn ollessa arvioinnin kohteena vaikuttavuus syntyy yksittäisten tekojen yhteisvaikutuksena. (Heliskoski 2020, 53–54.) Opinnäytetyössä vaikuttavuuden tarkastelun pääpainona on yhteiskunnallisen vaikuttavuuden hahmottaminen.

5.1 Vaikuttavuuden kaava

Vaikuttavuus on tavoitteellista muutosta, joka vauhdittaa liiketoimintaa, tuo rahoitusta ja luo uusia yhteistyökumppanuuksia. Kuviossa 2 esitellään Vaikuttavan yrityksen (2023) luoma vaikuttavuuden kaava. Kaavan mukaan vaikuttavuuden synnyttämiseen tarvitaan muutoksia, merkitystä sekä volyyymiä, kaikkia osatekijöitä. Vaikuttavuuden keskiössä on tavoitteellinen muutos. Tavoiteltavien muutosten täytyy olla merkityksellisiä, että ne soveltuvat toimintaan. Volyymien kautta vaikuttavuus kasvaa. Mitä laajempaa muutos on, sitä vaikuttavampaa se on. Rajallisten resurssien maailmassa vaikuttavuudessa on kyse tasapainon hakemisesta muutoksen, merkityksen ja volyymin välillä.

Vaikuttavuuden kaava

Vaikuttavuuden arvioinnin lähestymistapojen soveltuvuus riippuu arvioinnin kohteen ja tiedon tarpeista. Yksinkertaisissa tapauksissa syyn ja seurauksen yhteys on suora. Mitä monimutkaisemmaksi arvioitava kohde muuttuu, sitä haastavampaa on syyn ja seurauksen välisen suhteen todentaminen. Yhteiskunnalliset tavoitteet edellyttävät systeemistä muutosta, joka syntyy useiden eri tekijöiden ja toimijoiden verkostoissa ja yhteisvaikutuksesta. Rajahongan (2013, 19) mukaan vaikuttavuuden esiin tuomisessa halutaan osoittaa tapahtuneet muutokset sekä niiden syyt ja seuraukset. Vaikuttavuuden arvioinnissa on tarpeen tunnistaa myös ennakoimattomat vaikutukset. (Vataja 2018.)

Vatajan ja Hyytisen (2020) mukaan vaikuttavuus suuntaa huomionsa pitkän aikavälin tavoitteisiin. Vaikuttavuudessa on kyse toiminnan ja toimijoiden tuottamista muutoksista ja yhteiskunnallisesta hyödystä. Vaikuttavuusajattelu on tulevaisuuteen katsomista, mutta pitkän aikavälin vaikuttavuutta ei saavuteta ilman tuloksia ja vaikutuksia. Tuotosten ja tulosten seuraamisen lisäksi tarvitaan toimien merkityksen arviointia laajemmassa kontekstissa. Kovenevassa maailmanlaajuisessa kilpailussa yritysten ja muiden toimijoiden tehtäväksi jää joko sopeutua muutokseen tai vaikuttaa toimintaympäristöön asettamalla muille muutospaineita (Tienari & Meriläinen 2012, 157).

5.2 Vaikutusketjujen hyödyntäminen

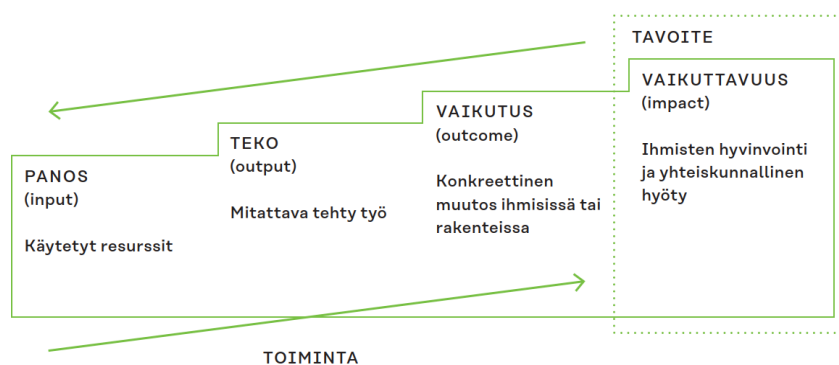
Sitrassa (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra) muokatussa vaikutusketjussa on hyödynnetty kansainvälistä iooi-menetelmää. Kirjainyhdistelmä ”iooi” viittaa sanoihin panos (input), tuotos/teko (output), vaikutus (outcome) ja vaikuttavuus/tavoite (impact). Malli auttaa hahmottamaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden elementtejä ja tuo esille niiden väliset suhteet. Kun tavoitellaan vaikuttavuuden tunnistamista, kannattaa tarkastelussa lähteä liikkeelle käytössä olevista panoksista ja teoista ja edetä arvioimaan niiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Heliskoski ym. 2018, 5.)

Sitran vaikutusketjua kuvataan kuviossa kolme. Vaikutusketjussa vaikuttavuudella tarkoitetaan yhteiskunnallista hyötyä ja ketju rakennetaan käytettävissä olevista resursseista kohti yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Vaikuttavuuslähtöisessä toiminnassa tavoitellaan konkreettisten muutosten aikaansaamista ja tavoitteiden toteutuminen toimii onnistumisen mittarina. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää harkittuja tekoja ja rajallisten resurssien suuntaamista niin, että asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Panokset ymmärretään laajasti: työ, raha, aika, osaaminen, yhteistyöverkostot jne. Vaikuttavuuden kokonaiskuvan hahmottaminen on rahoittajien tehtävä. Palvelun tuottajan, tässä opinnäytetyössä tuen saajan, on kuitenkin hyvä ymmärtää, millaiseen kokonaisuuteen toimet liittyvät. (Anoschkin 2019, 7; Heliskoski ym. 2018, 6–7.)

KUVIO 3: Sitran vaikutusketju (Heliskoski ym. 2018, 5)

KUVA 1. VAIKUTUSKETJU

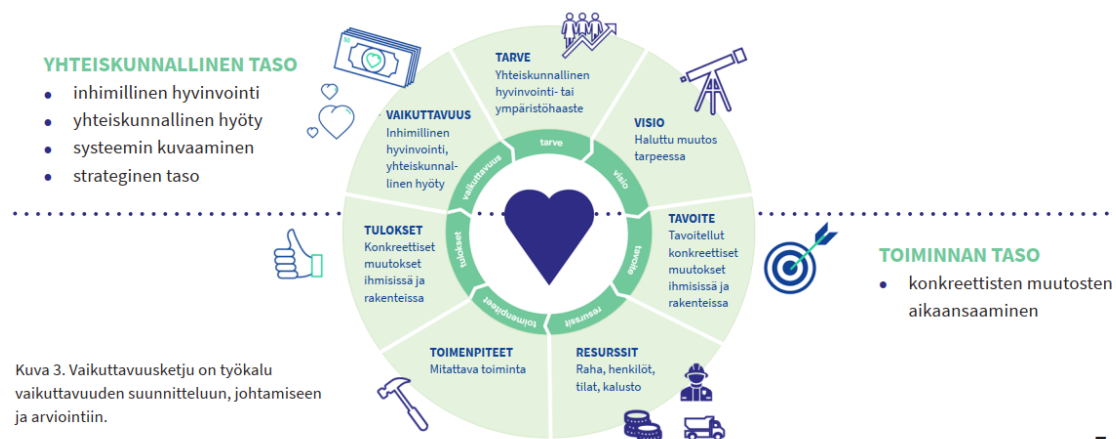
Lähde: The iooi method,
Bertelsmann Stiftung,
muokattu Sitrassa

Hyvän Mitta -hankkeen vaikutusketjun kokonaisuus tulee esille kuviossa 4. Tässä vaikutusketjussa yhdistetään tarpeen ja tavoitteiden määrittely kiinteäksi osaksi ketjua. Yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle asetetaan tulevaisuuden tahtotila eli visio, joka syntyy olemassa olevasta tarpeesta. Visio määrittelyn jälkeen asetetaan sen saavuttamiseen vaadittavat konkreettiset tulostavoitteet.

Vaikuttavuusketju lähtee liikkeelle yhteiskunnallisen ilmiön ja tarpeen sekä kohderyhmän tunnistamisella ja rajaamisella. Visiossa määritellään tavoiteltava lopputulema ja asetetaan muutokset tavoitteeksi. Resurssit ja toimenpiteet kertovat, millä taloudellisilla ja muilla voimavaroilla toimintamalli johtaa tavoiteltuihin tuloksiin. Tulokset kertovat muutoksesta. Vaikuttavuuden analysointi on ennuste taloudellisesta hyödystä ja hyvinvoinnin lisääntymisestä, kun tavoitteet on saavutettu. (Anoschkin 2019, 7–15.)

KUVIO 4: Hyvän Mitta -hankkeen vaikutusketju (Anoschkin 2019, 7)

7

Ohjelmallisessa kehittämissä asetetut yhteiskunnalliset tavoitteet ohjaavat tekemistä. EU:ssa asetettiin elpymisvarojen tavoitteeksi edistää maaseutualueiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä kokonaiskestävällä tavalla (Kalliokoski 2021). Komissio määrittelee asetuksissaan, minkä tyyppisiä toimenpiteitä jäsenmaat voivat suunnitella. Niiden pohjalta jäsenmaat suunnittelevat omien tarpeidensa mukaiset toimenpiteet, konkreettiset tavoitteet ja mitattavat tulokset.

Vaikuttavuuden esille tuomista varten opinnäytetyön aineistoa on kerätty kaikilta vaikutusketjun osa-alueilta. Panokset eli käytetyt resurssit ovat tietovarannon kautta saatavaa määrällistä dataa muun muassa tuetuista kohteista ja käytetyistä taloudellisista resursseista. Teot eli mitattava työ on kerätty pääosin tietovarannon raporttien kautta sekä kyselytutkimusten tuen kohdentumiseen liittyvien vastausten kautta.

Toiminnan tuloksellisuus ja tuottavuus syntyvät sitä kautta, että sijoitetuilla resursseilla ja tehdyillä toimenpiteillä päästään tavoiteltuihin tuloksiin ja tuloksiin (Rajahonka 2013, 12). Vaikutuksen eli

konkreettisen muutoksen selvittämistä varten on kerätty aineistoa sekä loppuraporttien että kyselytutkimuksen kautta. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa toimenpiteiden vaikutusta yrityksen liiketoiminnan uudistumiseen ja kannattavuuden parantumiseen. Kyselyssä kartoitettiin myös muutosta, joka hankkeen toimenpiteillä saavutettiin, ennakoimattomia muutoksia ja mahdollisia toimintaympäristön muutosten vaikutuksia hankkeen toteuttamiseen.

Kerätyn aineiston pohjalta on analysoitu elpymisvarojen vaikuttavuutta suhteessa elpymisvaroilte asetettuihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, vihreän talouden, digitaalisuuden sekä sosioekonomisen kestävyuden edistämiseen. Toiminnan vaikuttavuutta ei voida arvioida irrallaan tavoitteista. Vaikuttavuus kertoo siitä, kuinka hyvin toiminnan kautta saavutetut vaikutukset vastaavat asetettuja tavoitteita. Tulosten ja vaikutusten arvioinnissa käytetään usein määrällistä aineistoa, koska sen katsotaan olevan edellytys toiminnan vaikutusten esille tuomisessa. (Rajahonka 2013, 12, 25.)

Toiminnan vaikuttavuus syntyy monimutkaisten prosessien kautta. Vaikutusketjussa panokset muutetaan toimintojen kautta tuotoksiksi, jotka puolestaan johtavat tuloksiin, vaikutuksiin ja vaikuttavuuteen. Prosessi ei kuitenkaan ole näin suoraviivainen, vaan tulokset ja vaikutukset tulevat esille eri aikaisesti ja monella tavalla. Vaikuttavuuden määrittelemiseksi on tunnettava lähtötilanne, jotta voidaan todeta, onko tavoiteltu muutos tapahtunut tai voidaanko sen olettaa tapahtuvan tulevaisuudessa. Vaikuttavuuden arvioinnissa pyritään ymmärtämään tulosten ja vaikutusten lisäksi myös prosessi, jonka kautta vaikutukset syntyvät. (Rajahonka 2013, 13–15, 17.) Hankkeen vaikuttavuus ei pääty hankkeen päättyessä, vaan vaikuttavuutta syntyy pitkänkin ajan kuluessa monen asian yhteisvaikutuksena.

6 MAASEUTURAHASTON ELPYMISVARAT ETELÄ-POHJANMAALLA

Maaseuturahaston elpymisvarat olivat harkinnanvaraista tukea ja rahoitettavat kohteet valittiin kaikissa tukimuodoissa maa- ja metsätalousministeriön vahvistamien valtakunnallisten yhtenäisten valintaperusteiden perusteella. Maaseudun yritystukien valintaperusteet hyväksyttiin maaseutuohjelman seurantakomitean kokouksessa 25.5.2021 (Maa- ja metsätalousministeriö 2021b). Maatalouden investointien ja laajakaistainvestointien osalta käytettiin maaseutuohjelman 2014–2020 toteutuksessa käytettyjä valintaperusteita (Maa- ja metsätalousministeriö 2017). Elpymisvarojen osalta julkinen rahoitus muodostui kokonaan EU:n varoista, eikä tukikohteisiin kohdentunut muuta kansallista julkista rahoitusta. Tuetuissa kohteissa huomioitavaa on, että investointeihin kohdistuu EU-tuen lisäksi mittavissa määrin tuen hakijoiden yksityistä rahoitusta, joten kokonaisinvestoinnit nousevat moninkertaiseksi verrattuna julkisen tuen määrään. Kuviossa viisi tuodaan esille elpymisvarojen kokonaisuus Etelä-Pohjanmaalla. Kokonaisuudessaan vuosina 2021 ja 2022 Etelä-Pohjanmaalle ohjautui rahoitusta yhteensä 10,73 miljoonaa euroa.

KUVIO 5: Maaseuturahaston elpymisvarat Etelä-Pohjanmaalla, myönnettyt tuet vuosina 2021–2022 (Mäkimantila 2023; Ruokavirasto 2023)

6.1 Maaseudun yritystuet

Maaseudun mikro- ja pienyrityksille tarkoitettujen investointien osalta haku aukesi 18.10.2021 ja tukea voitiin myöntää vuoden 2022 loppuun saakka. Investointitukea oli mahdollista hakea esimerkiksi uusiutuvan energian tai yrityksen tuotantoa tehostavan teknologian käyttöönottoon. Maaseudun yritystukia voitiin myöntää maaseutualueilla toimiville yrityksille. Uutena tukimuotona oli haetavissa harvaan asutulla tai ydinmaaseudulla sijaitsevan yrityksen omistajanvaihdoksen valmisteluun tarvittavaan asiantuntija-apuun liittyvä tuki. (Ruokavirasto 2021c.)

Valtakunnallisesti yritystukiin varatusta 26 miljoonan euron myöntövaltuudesta rahoitettiin 444 yritystukea, johon sidottiin julkista tukea 17,7 miljoonaa euroa. Sekä alueellisesti että valtakunnallisesti tukimahdollisuuksista tiedotettiin aktiivisesti tuen myöntämisen viime vaiheisiin saakka. (Ruokavirasto 2022.) Etelä-Pohjanmaalla myönteisen tukipäätöksen sai 15 yritystä ja näihin hankkeisiin sidottiin julkista tukea 1,36 miljoonaa euroa. Yritysten kokonaisinvestoinnit olivat 3 miljoonaa euroa. Etelä-Pohjanmaan osuus koko valtakunnallisesta myöntövaltuudesta oli 7,7 prosentin luokkaa. Keskimääräisesti Etelä-Pohjanmaalle on menneinä vuosina osoitettu vuosittain maaseuturahaston myöntövaltuutta noin 10 prosenttia, joten osuus on hiukan keskimääräistä alhaisempi.

Valtakunnallisesti yritystukiin varattuja elpymisvaroja ei pystytty hyödyntämään täysimääräisesti ja samansuuntaisesti myös Etelä-Pohjanmaalle kohdistunut rahoitusosuus jäi normaalia alhaisemmaksi. Eräänä syynä rahoituksen vajaakäyttöön voidaan todeta haun kohtuullisen tiukka aikataulu. Yritystuissa oli suunnitelmissa useampia biokaasuntuotannon lisäämiseen liittyviä investointeja, mutta osa näistä jäivät toteutumatta muun muassa lupaprosessien aikataulujen vuoksi. Tuki investoinnin toteutumisen kannalta nähtiin merkittävänä. Hankkeita ei olisi toteutettu ilman myönnettyä tukea.

Etelä-Pohjanmaalla biokaasuntuotannon edistämiseen liittyviä investointeja oli kaksi. Kuviosta 6 käy esille, että valtaosa myönnetystä tuesta 1,1 miljoonaa euroa kohdistui näihin investointeihin. Uusiutuvan energian käytön edistämiseen, erityisesti aurinkosähköjärjestelmiin, liittyviä investointeja oli 12 ja näihin kohdistui julkista tukea lähes 228 000 euroa. Tukea omistajanvaihdoksen suunnitteluun myönnettiin yhdelle yritykselle 9 500 euroa. Tuettujen investointihankkeiden toimialoja tarkasteltaessa ei biokaasua lukuun ottamatta nousee esille erityisesti mikään toimiala. Tuet jakaantuivat laajasti eri toimialoille, esimerkiksi huonekalujen valmistukseen, matkailuun ja metallin työstöön. Investointien toteutusaika päättyi 31.12.2024. (Ruokavirasto 2021b; Ruokavirasto 2023.)

KUVIO 6: Elpymisvarojen kohdentuminen tukikohteittain maaseudun yritystuissa Etelä-Pohjanmaalla (Ruokavirasto 2023)

Yritysten investoinnit ovat vielä käynnissä ja maksuaste on kesäkuun lopussa 2023 varsin alhainen. Tukea on maksettu 176 000 euroa, joka on noin 13 prosenttia myönnetystä tuesta. Päätyneet hankkeet (5 kappaletta) ovat toteutuneet suunnitellusti, joten ennakoitavissa on, että maksuaste tulee nousemaan toteutuksen edetessä. Päätyneet hankkeet on toteutettu nopealla aikataululla ja seurantatietojen perusteella ei voida vielä tässä vaiheessa osoittaa työpaikkojen lisääntymistä eikä liikevaihdon tai elinkeinotoiminnan tuloksen kasvua. (Ruokavirasto 2023.) Kyselyn vastausten perusteella liikevaihdon kasvua olisi kuitenkin jossain määrin syntynyt.

Hakemusasiakirjojen mukaan biokaasun tuotantoon liittyvissä investoinneissa tuote- ja palvelukonaisuuden ydin on biokaasun laadukas tuotanto ja jalostus sekä tehokas jakelu lähialueen yrityksille energiaksi sekä liikennepolttoaineeksi tankkausasiakkaille kaasun jakelupisteen valmistuttua. Lisäksi investoinneilla pyritään luomaan valmiuksia elintarviketeollisuuden sivuvirtojen vastaanottamiseen. (Ruokavirasto 2023.)

Kyselyn mukaan energiainvestoinneissa tavoitellaan yritysten energiatehokkuuden ja -omavaraisuuden parantamista. Ostoenergian tarpeen vähentyminen tuo yritykselle merkittävää taloudellista säästöä ja yrityksen sivutuotteen hyödyntäminen energiantuotannossa lisää kiertotaloutta. Uusiutuvan energian käyttöön siirtymisellä on myös yrityksen brändin rakentamiseen liittyviä myönteisiä vaikutuksia. Toimet hiilineutraalisuutta kohden nähdään markkinointivalttina. Uusiutuvan energian käyttöön siirtyminen tukee osaltaan yritysten ympäristö- ja laatujärjestelmiä. Niiden kautta yritykset viestittävät toimintatavoistaan, suoriutuvat velvoitteistaan ja kantavat osaltaan yhteiskunnallista vastuuta.

Kyselytutkimukseen vastanneiden yritysten toimenpiteet kohdistuivat uusiutuvan energian käyttöön ottoon. Energian hinnan nousu vaikutti investointipäätöksen tekemiseen merkittävästi. Kyselyn mukaan investointien avulla pyrittiin nostamaan yrityksen liikevaihtoa ja samalla parantamaan kannattavuutta ja kilpailukykyä. Investoinnin toimenpiteiden vaikutuksena yritysten energiatehokkuus lisääntyi merkittävästi, minkä lisäksi investointi vaikutti positiivisesti myös yrityksen kannattavuuteen, liiketoiminnan uudistumiseen sekä toiminnan laadun parantumiseen. Investoinnilla oli myönteistä merkitystä myös yritysten toimintamahdollisuuksiin. Kyselyn perusteella investointien kokonaiskustannukset vastasivat pääsääntöisesti arvioituja kustannuksia.

Opinnäytetyöhön liittyvässä kyselyssä ei saatu vastauksia maaseudun omistajanvaihdoksista. Muiden rahoituslähteiden kautta omistajanvaihdoksiin ohjautuneen tuen merkitystä on kuitenkin tutkittu pitkään. Varamäen ym. (2012, 59) mukaan tuki harvaan asutun maaseudun yritysten omistajanvaihdoksien suunnitteluun on edistänyt asiantuntijapalveluiden käyttöä ja tuonut omistajanvaihdostilanteisiin monipuolista osaamista ja tietoa. Asiantuntija-avun on todettu edistävän omistajanvaihdosten onnistumista ja yrityksen kilpailukykyä kehittämistä. Maaseudun yritysten omistajanvaihdosten onnistuminen on keskeinen edellytys maaseudun elinvoimaisen tulevaisuuden rakentamisessa. Omistajanvaihdokset vaikuttavat työllisyyteen, verotuloihin sekä alueen vetovoimaan. Maaseudun yritykset tarvitsevat erityistä huomiota ja herättelyä maaseudun elinvoiman kehittämiseksi. (Varamäki ym. 2021, 116–117.)

6.2 Maaseudun laajakaistainvestoinnit

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom (2023) mukaan Etelä-Pohjanmaalla kiinteiden laajakaistaliittymien saatavuus (vähintään 100 Mbit/s) oli vuoden 2022 lopulla 54 prosenttia alueen kotitalouksista. Koko maan keskiarvo on 73 prosenttia, joten Etelä-Pohjanmaalla on kiinteitä laajakaistaliittymiä vähemmän kuin keskimäärin Suomessa. Kattavuus on noussut, sillä vuoden 2019 lopulla vastaavat luvut olivat Etelä-Pohjanmaan osalta 40 prosenttia ja koko maassa 64 prosenttia (Mäkimanila ym. 2021a, 5). Maaseudun laajakaistojen, kyläverkkojen rahoittaminen on ollut aikaisemminkin mahdollista muun muassa maaseutuohjelman 2014–2020 rahoituksella. Etelä-Pohjanmaalla kyläverkkoja ei ole aikaisempina vuosina juurikaan haettu rahoitettavaksi muutamaa Leader-hanketta lukuun ottamatta. Elpymisvarojen tullessa käyttöön toimijoiden aktiivisuus lisääntyi Etelä-Pohjanmaalla merkittävästi ja avoimena olleisiin hakuihin saatiin runsaasti hakemuksia. Tarve laajakaistarakentamiselle tunnistettiin.

Elpymisvarojen laajakaistainvestointien haku alkoi Ruokaviraston päätöksellä toukokuussa 2021. Vuoden 2021 ensimmäinen tukijakso oli avoinna 20.5.–14.6.2021 ja toinen tukijakso 15.6.–30.9.2021. (Ruokavirasto 2021a.) Valtakunnallisesti tukijaksoilla tuli vireille tukikelpoisia hakemuksia enemmän kuin määrärahoja oli käytettävissä. Valintamenettelyn kautta ELY-keskukset asettivat oman alueensa hakemukset etusijajärjestykseen, jonka perusteella Ruokavirasto kohdensi myöntövaltuuden ELY-keskuksille. Ensimmäiset rahoituspäätökset tehtiin syyskuun alussa 2021 ja hankkeiden toteutusaika voi enimmillään kestää 31.12.2024 saakka (Ruokavirasto 2021b).

Ruokavirasto osoitti Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukselle laajakaistainvestointeihin käytettäväksi 1 593 764, 24 euroa. Etelä-Pohjanmaan osuus koko valtakunnallisesta myöntövaltuudesta oli hie-man alle 10 prosenttia. Osuus on pitkällä aikavälillä tarkasteltuna keskimääräinen Etelä-Pohjanmaalle maaseudun kehittämiseen kohdistuva rahoitusosuus. Tällä rahoituksella pystyttiin rahoittamaan 7 laajakaistainvestointia ja rahoitettujen verkkojen kokonaispituus oli 317 405 metriä. Kesäkuun lopussa 2023 myönnetystä rahoituksesta oli maksettu melkein 49 prosenttia. (Ruokavirasto 2023.) Laajakaistainvestointien osalta rakentaminen on edistynyt ripeästi ja tuen maksut ovat edenneet suunnitelmallisesti.

Hyväksytyjen laajakaistainvestointien kokonaiskustannukset ovat lähes 2,3 miljoonaa euroa, joten investointeihin kohdistunut yksityinen rahoitusosuus on yli 683 000 euroa (Ruokavirasto 2023). Yleinen hintatason nousu näkyy myös laajakaistarakentamisessa. Kyselytutkimuksen mukaan

hankkeiden kustannukset ovat ylittyneet tai ovat ylittymässä jonkin verran hyväksytyistä kokonaiskustannuksista.

Maantieteellisesti tuetut investoinnit kohdistuivat kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan ydinmaaseudulle ja harvaan asutulle maaseudulle: Kurikkaan, Kauhajoelle, Kauhavalle ja Lapualle (Ruokavirasto 2023; Suomen ympäristökeskus 2023). Kyselytutkimuksen perusteella julkisen tuen merkitys hankkeen toteuttamiselle on merkittävä. Tuetut kohteet eivät olisi toteutuneet ilman julkista tukea.

Laajakaistainvestointien hakemuksissa tuen saajat ovat arvioineet, että hankkeiden avulla parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön määrä on 2 130 henkilöä. Kesäkuun 2023 loppuun mennessä hankkeet olivat parantaneet 798 maaseudun asukkaan laajakaistan saatavuutta. (Ruokavirasto 2023.) Kyselytutkimuksen vastauksen perusteella on oletettavissa, että hankkeet saattavat tavoittaa ennakoitua laajemman asukasmäärän. Hakemuksissa tuen saajat arvioivat tuettujen verkkojen liittymien määräksi 745 liittymää. Kesäkuun 2023 lopussa tietovarantoon raportoitujen liittymien määrä oli 574 kappaletta. (Ruokavirasto 2023.)

Kyselytutkimuksen mukaan laajakaistahankkeiden vaikutus toteutusalueen kohderyhmän maalla asumisen lisääntymiseen sekä digitalisaation kehittymiseen on merkittävä. Laajakaistainvestoinnit mahdollistavat myös maaseudun palveluiden kehittymisen. Laajakaistan avulla saadaan toimiva nettiyhteys alueille, joilla mobiiliyhteydet eivät toimi.

Toteutuneiden laajakaistahankkeiden loppuraporteissa todetaan, että valokuituliittymien avulla on pystytty parantamaan maaseutukylien elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksia, luomaan mahdollisuudet tehokkaaseen etätööhön sekä edistämään maaseudulla asumista ja sinne muuttoa. Valokuitu on mahdollistanut liittyneille muun muassa huippunopean laajakaistan, uuden sukupolven tv-palvelut sekä monipuoliset valvonta-, tallennus- ja varmistuspalvelut. Kylien suurimmaksi kasvun esteeksi todetaan vajavaiset tietoliikenneyhteydet. Maatilojen osalta nopeat tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömät, sillä myös maatalous digitalisoituu nopeasti. Toimivat tietoliikenneyhteydet tukevat sekä maatilojen että pk-yritysten kannattavuuden parantamista ja toiminnan tehostamista sekä antavat yrittäjille mahdollisuuksia kehittää palveluitaan. (Ruokavirasto 2023.)

Loppuraporteissa todetaan, että avoin valokuituverkko antaa usealle operaattorille mahdollisuuden tarjota palveluitaan, jolloin kilpailu säilyy ja asiakkaan valinnanvapaus paranee. Verkon rakentaja

laskuttaa asiakasta verkon ylläpitomaksun osalta ja operaattori laskuttaa tilatuista palveluista. Näin asiakas näkee suoraan, paljonko hän maksaa itse palvelusta ja paljonko liittymän ylläpidosta. Niillä kyläläisillä, joille ei yhteyttä yhteisrakentamisen aikaan ole toteutettu, on myöhemmin mahdollisuus liittyä hankkeen avulla rakennettuun kyläverkkoon sen hetkisillä hinnoilla. Hankkeiden jatkotoimien ehdotuksina ehdotetaan muun muassa kylissä tapahtuvaa iäkkäämpien henkilöiden perehdyttämistä digitaalisten palvelujen käyttöön. (Ruokavirasto 2023.)

Maa- ja metsätalousministeriön Maaseutupolitiikan neuvosto on määritellyt laajakaistan maaseudun elinvoimainvestoinniksi. Neuvoston rahoittamassa Maaseudun INFRA -verkostohankkeessa (2017–2021) on määritelty valokuidun merkitystä vaikutusketjua mukaillen seuraavasti:

- ” 1. Tarve: *valokuitu on sijoitus tulevaisuuteen. Toimintavarmat ja nopeat tietoliikenneverkot ovat tiestöön ja sähköverkkoon verrattavissa olevaa perusinfrastruktuuria. Nämä vaikuttavat alueen elinvoimaan ja hyvinvointiin sekä kehittämisen mahdollisuuksiin.*
2. Panos: *Julkinen tuki: poliittinen päätöksenteko ja kuntastrategian linjaukset ovat edellytys julkiselle tuelle. Kuntastrategialinjauksissa ja poliittisessa päätöksenteossa huomioidaan paikalliset ja alueelliset tarpeet.*
Yksityinen rahoitus: valokuituverkon rakentamiseen tarvitaan myös yksityistä rahoitusta. Sen varmistamiseksi laajakaistaliittymille tulee olla riittävä kysyntä.
3. Tuotos: *alueella on myös toimintavarmat ja nopeat tietoliikenneverkot.*
4. Vaikutus: *toimintavarmat ja nopeat yhteydet mahdollistavat uusia palveluja, joiden myötä maaseudun veto- ja pitovoima vahvistuvat.*
5. Vaikuttavuus: *maaseudun elinvoima ja kilpailukyky lisääntyvät, mikä johtaa työnteon ja yrittämisen mahdollisuuksiin sekä myönteiseen väestökehitykseen.*

Infrastruktuuri on yksi alueiden kehitystä määrittävä tekijä. Valokuiturakentaminen voi käynnistää myönteisen kehityksen kehän. Valokuituinvestointi kynnysinvestointina synnyttää positiivisen vaikutusten kierteen näissä teemoissa:

- *Digitaaliset palvelut mahdollistuvat.*
- *Palvelut arjessa ja työelämässä paranevat.*
- *Yritysvaikutukset, paikkariippumattomuus, suotuisa toimintaympäristö, saavutettavuus paranee.*
- *Asuminen ja vapaa-aika.*
- *Työn murros ja uuden teknologian hyödyntäminen.*

- *Etätyö, monipaikkaisuus, maaseudun pehmeät vetovoimatekijät.*
- *Elinvoimainen ja kilpailukykyinen maaseutu.”*

(Maaseutupolitiikan neuvosto MANE 2023.)

Maaseudun INFRA -verkostohankkeen vaikutusketjussa tulee esille samat tulokset ja vaikutukset sekä vaikuttavuus, jotka ovat löydettävissä myös Etelä-Pohjanmaan alueella toteutetuissa laajakaistainvestoinneissa. Lähtökohtaisesti laajakaistainvestoinnit lisäävät maaseudun asukkaiden toimintamahdollisuuksia ja maaseudun elinvoimaisuutta ja yritysten kilpailukykyä toteutusalueesta riippumatta.

6.3 Maatalouden investointituet

Maatalouden investointien rahoituksessa elpymisvaroja aloitettiin käyttämään Ruokaviraston luvalla syyskuun lopussa 2021. Käytännössä tämä tarkoitti, että 16.3.2021 jälkeen vireille tulleet taulukossa 2 esitetyt kohdennetut toimet siirrettiin elpymisvaroilla tuettaviksi. Tuettavia kohteita rahoitettiin myönnettävien varojen puitteissa loppuvuoteen 2022 saakka. Tuettujen maatalouden investointitukien toteutusaika päättyy 30.6.2025 (Ruokavirasto 2021b).

TAULUKKO 2: Maatalouden investoinnit Etelä-Pohjanmaalla, elpymisvaroilla tuetut toimet (Ruokavirasto 2023)

*Taulukon luvut esitetty kokonaisina euroina (€).

Kohdennettu toimi	Tuetut kohteet, kpl	Hyväksyty avustus *	Maksettu 30.6.2023 mennessä *	Kokonaiskustannukset *
Energiantuotannon rakentamisinvestoinnit	163	4 668 342	1 629 938	11 535 778
Työympäristöä ja ympäristön tilaa parantavat rakentamisinvestoinnit	14	259 165	114 750	813 414
Työympäristöä ja ympäristön tilaa edistävät koneet ja laitteet	54	1 255 574	663 336	3 875 024
Tuotantohygieniaa ja eläinten hyvinvointia parantavat rakentamisinvestoinnit	44	583 338	188 035	1 792 464
Tuotantohygieniaa ja eläinten hyvinvointia edistävät koneet ja laitteet	16	177 338	79 127	525 802
Biokaasulaitosten rakentamisinvestoinnit	2	842 850	661 669	1 685 700
Yhteensä *	293	7 786 607	3 336 855	20 228 182

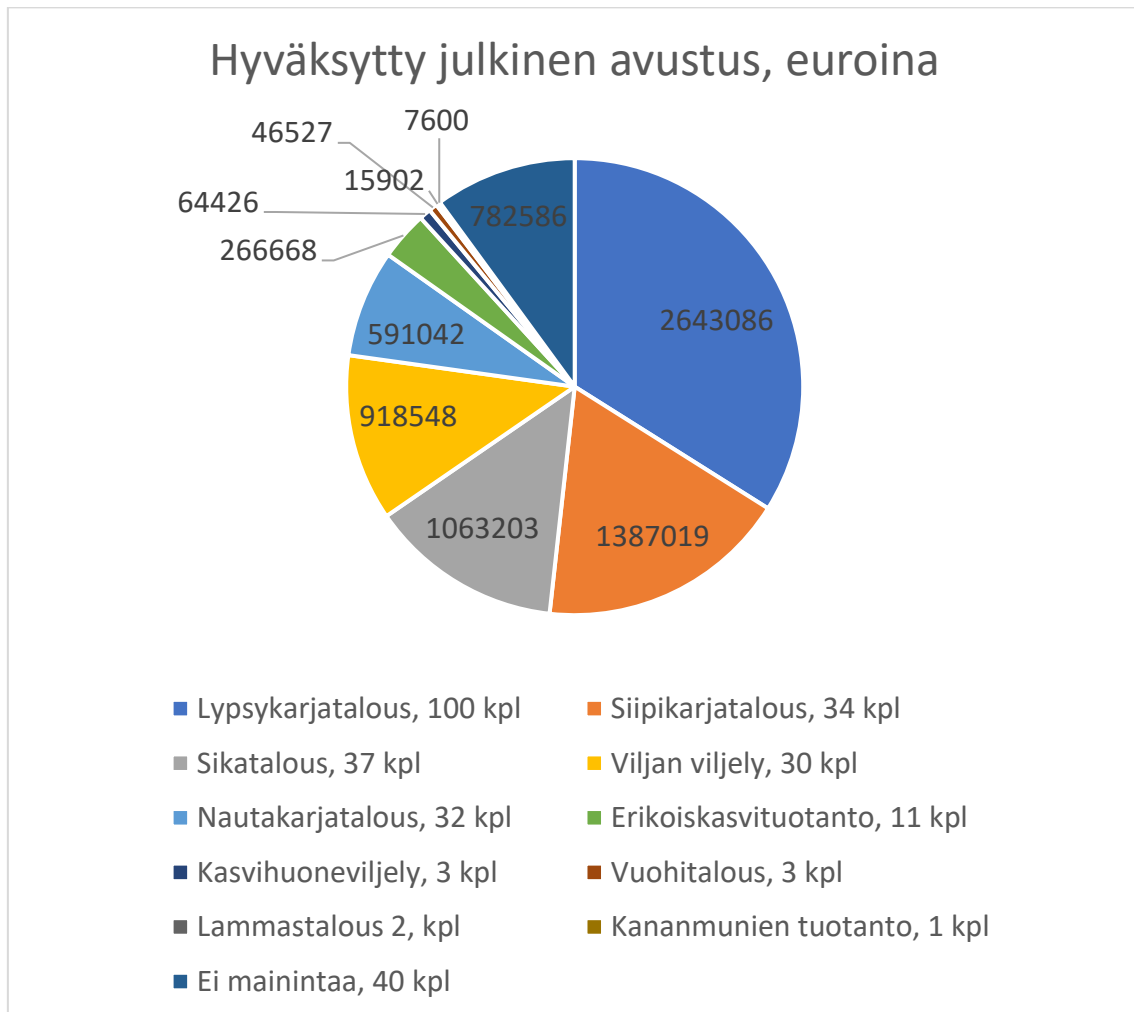
Maatalouden investointien osalta hyväksytyjä tukikohteita kertyi 293 kappaletta. Näihin sidottiin elpymisvaroja lähemmäs 7,8 miljoonaa euroa ja investointien kokonaiskustannukset ylittivät 20,2 miljoonaa euroa. Tuettuja kohteita on haettu maksuun 30.6.2023 mennessä vajaan 43 prosentin verran eli 3,3 miljoonaa euroa. Tukikohteista 149 hankkeelle ei ole vielä tehty maksupäätöksiä, mikä kertoo joko aloituksen viivästymisestä tai siitä, että tuen saaja ei vielä ole hakenut tuen ensimmäistä maksuerää. Tukipäätöksen ehtojen mukaan investointiavustuksen ensimmäistä maksuerää on haettava kahden vuoden kuluessa tuen myöntämisestä. Valtaosa näistä hakemuksista, lähemmäs 100 kappaletta, kohdistuu energiantuotannon rakentamisinvestointeihin. Vastaavasti

tuetuista kohteista 34 on tähän mennessä jo saatettu loppuun ja suurimmaksi osaksi nämä hankkeet ovat olleet lypsykarjatalouden energiainvestointeja. (Ruokavirasto 2023.)

Sähkön hinnan nousu vuonna 2022 kasvatti maatalojen energiainvestointien ja niissä etenkin aurinkopaneelien suosiota. Tämä on osa EU:n tavoittelemaa vihreää siirtymää, mutta samalla kertaa ne ovat merkittävässä asemassa turvaamassa maatalojen energiaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta. Energiankulutuksen kannalta tärkein energiainvestointi on kuitenkin tuotantorakennus, sillä rakenteelliset ja toiminnalliset ratkaisut sekä eläinten tuottavuus ja kestävyys muodostavat energiatehokkuuden perustan (ProAgria Keskusten Liitto 2023).

Kuvion seitsemän mukaan tuotantosuunnittain sekä kappalemääräisesti että euroina tarkasteltaessa elpymisvaroja ovat eniten hyödyntäneet Etelä-Pohjanmaan vahvat tuotannon alat: lypsykarjatalous, siipikarjatalous sekä sikatalous.

KUVIO 7: Elpymisvarojen kohdentuminen tuotantosuunnittain maatalouden investointituissa Etelä-Pohjanmaalla (Ruokavirasto 2023)

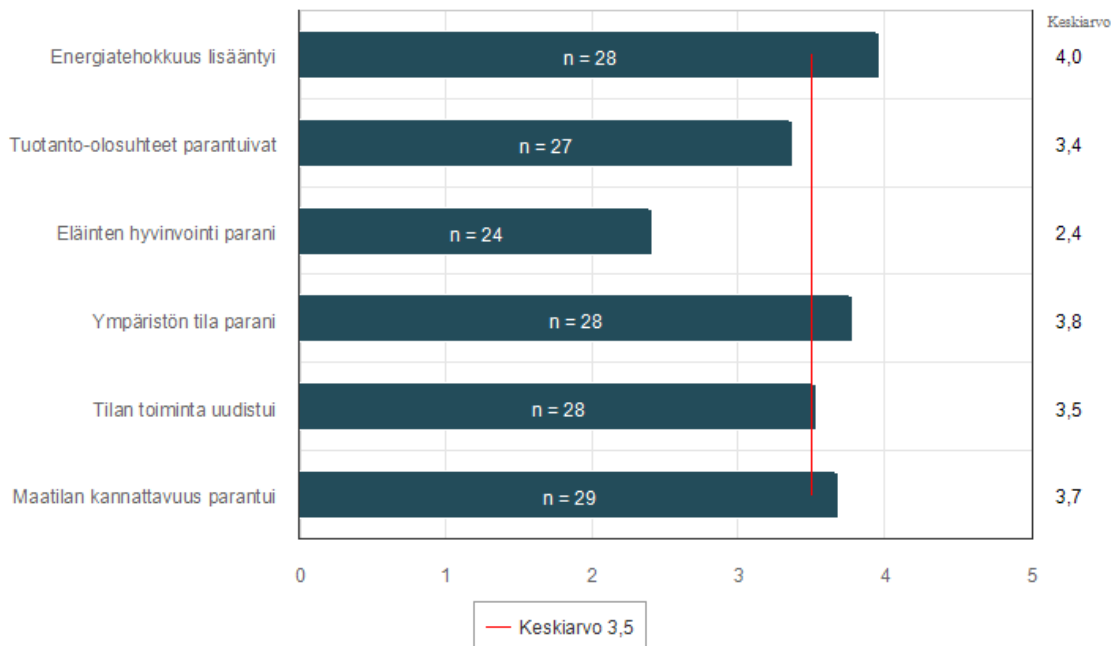

Opinnäytetyön kyselyyn vastanneiden maatalouden investointien tuen saajien päätuotantosuunta oli maidontuotanto ja muita tuotantosuuntia olivat sianlihantuotanto, vilja- ja öljykasvien viljely, siipikarjan- ja naudanlihantuotanto. Investoinnit kohdistuivat uusiutuvan energian ratkaisuihin, työympäristöä ja tuotantohygieniaa parantaviin kone-, laite- ja rakentamisinvestointeihin sekä ympäristön tilaa edistäviin kone-, laite- ja rakentamisinvestointeihin.

Kyselyssä selvitettiin tuetun investoinnin vaikutusta energiatehokkuuteen, tuotanto-olosuhteisiin eläinten hyvinvointiin, ympäristön tilaan, toiminnan uudistumiseen ja kannattavuuteen. Vastausmuotona käytettiin numeerista asteikkoa 1–5. Asteikon vastaukset jakoutuivat siten, että vastaus 1

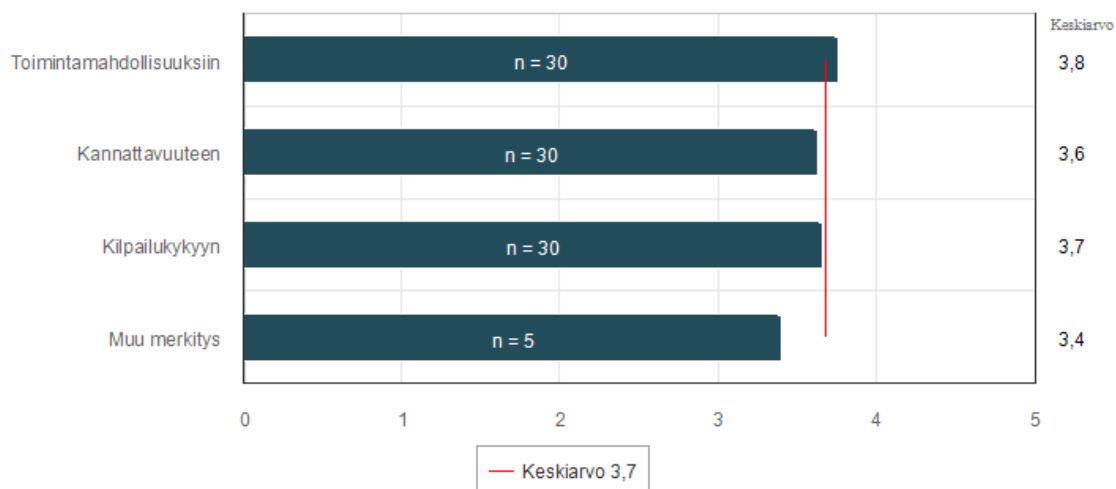
tarkoitti vähäistä vaikutusta ja vastaus 5 tarkoitti merkittävää vaikutusta. Kuviossa 8 esitetään saadut vastaukset, joiden mukaan toimenpiteiden vaikutuksena erityisesti maatilojen energiatehokkuus lisääntyi, ympäristön tila parani ja maatilojen kannattavuus parantui.

KUVIO 8: Investoinnin vaikutus maatilalle, kooste kyselyn vastauksista (Webropol 2023)

Kuviosta 9 käy esille, että kyselyn vastauksissa investoinnin merkitys maatalouden toimintamahdollisuuksiin nähtiin merkittävimmäksi vaikutukseksi. Tärkeänä nähtiin myös kilpailukykyyn ja kannattavuuden kehittyminen. Vastauksissa nousi esille myös maatalouden omavaraisuuden ja ympäristötietoisuuden lisääntyminen, tilan hiilijalanjäljen pienentäminen sekä maatalouden imagon kohentuminen.

KUVIO 9: Investoinnin merkitys maatilalle, kooste kyselyn vastauksista (Webropol 2023)

Investointien vaikutuksena kyselyn vastausten perusteella mautiloilla tapahtui muun muassa seuraavia muutoksia:

- Useampi tila oli luopunut fossiilisista polttoaineista lämmityksessä. Erään tilan polttoöljyn kulutuksesta oli 70 prosenttia korvattu hakkeella. Oman metsän energiapuuston hyödyntäminen nähtiin isona säästönä työmäärän lisääntymisestä huolimatta.
- Aurinkosähköjärjestelmän tuottaman energian käyttäminen tilan toimintaan ja sen avulla hakelämmityksen käyttötarpeen vähentyminen kesäkuukausina.
- Ostosähkön tarpeen vähentyminen, omavaraisuuden lisääntyminen sähkön tuotannossa.
- Sähkön säästö ja sitä kautta kannattavuuden parantuminen pitkällä aikavälillä.
- Uuden teknologian käyttöön ottamisella ja rakennusten energiatehokkuutta parantamalla saatiin vähennettyä tilan energiantarvetta.
- Eläinten olosuhteet ja tuotantohygienia parantuivat.
- Arvokkaiden ravinteiden talteen saaminen ja niiden parempi hyödyntäminen kasvien käyttöön. Peltojen satopotentiaalin lisääntyminen.
- Maatilojen toimintojen toimintavarmuuden kehittyminen uusia teknologisia ratkaisuja hyödyntämällä.
- Paloturvallisuuden parantuminen.
- Työhyvinvoinnin ja terveyden parantuminen. *"Jopa yöunet paranivat, kun ei tarvitse huolehtia."*

Investointien kustannukset toteutuivat lähes kaikilla vastaajilla joko suunnitellusti tai kustannukset ylittyivät hiukan. Merkittävästä kustannuksen kohoamisesta kertoi yksi vastaaja ja kaksi vastaaja

kertoi kustannusten alittuneen jonkin verran. Maatilojen kustannustietoisuus ja hankintaosaaminen ovat lisääntyneet. Tuotantokustannusten hallinta ja kurissapito parantavat maatilayritysten kannattavuutta.

Kysyttäessä toimintaympäristön muutosten vaikutuksia hankkeen toteutukseen saatiin seuraavalaisia vastauksia:

- Tuotantopanosten saatavuuden haasteet ja kustannusten nousu oli hidastanut hankkeen toteuttamista.
- Ulkoinen toiminta- sekä asenneympäristö oli vaatinut ympäristöystävällisiä toimia.
- Sopimustuotantoon liittyvä eläinten hyvinvointi-investointi oli pakko toteuttaa tuotannon jatkamisen edellytyksenä.
- Energian hinnan nousu vahvisti mielipidettä hankkeen kannattavuudesta ja nopeutti investoinnin takaisinmaksuaikaa.
- Hankkeen toteuttamisen aloitus oli viivästynyt johtuen ennakoimattomasta markkinatilanteesta.

Kyselyn perusteella investointien avulla maatilojen työympäristöä on uudistettu ja toimivat laitteet luovat työhyvinvointia ja -turvallisuutta. Aikaresurssi kuluu vanhan korjaamisen sijasta tuotannolliseen toimintaan, mikä lisää työn mielekkyyttä ja kannattavuutta. Uuden teknologian täysimääräinen hyödyntäminen haastaa käyttäjien osaamista, mutta toimiessaan se säästää aika- ja tuotantoresursseja. Toimivat investoinnit luovat uusia kehittämistarpeita ja uutta kehittämisintoa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Maaseuturahaston elpymisvarat oli tarkoitettu koronapandemian vaikutusten korjaamiseen. Eurooppa kohtasi kuitenkin uuden kriisin Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. Hyökkäys on vaikuttanut suomalaisiin yrityksiin monin eri tavoin. Euroopan unionin asettamat Venäjän pakotteet, muutokset yritysten toimintaympäristössä ja ennakoimattomuuden kasvu vaikuttavat yritysten toimintaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023.) Elpymisvarojen tarve kasvoi. Elpymisvarojen vaikuttavuutta tarkasteltaessa täytyy huomioida kokonaisuus: toimintaympäristön muutoksen lisäksi samanaikaisesti toteutettiin sekä maaseuturahaston siirtymäkauden että muiden rahasto-ohjelmien kehittämistoimenpiteitä.

Vaikuttavuus tarkoittaa yhteiskunnan myönteistä kehitystä eli yhteiskunnallista hyötyä (Heliskoski ym. 2018, 6). Vaikuttavuuden arvioinnissa pyritään ymmärtämään tulosten ja vaikutusten lisäksi myös prosessi, jota kautta vaikutukset syntyvät. Rajahongan mukaan vaikuttavuusarvioinnin kenttä on jatkuvasti kehittyvä ja tästä syystä aktiivinen tiedonhankinta ja omien verkostojen kuuntelu on tärkeää. Malleja ja menetelmiä tärkeämpää on ymmärtää oman toiminnan vaikutusten syntyminen. (Rajahonka 2013, 2, 7.)

Vaikuttavuuden esille tuomisessa haastavaa on yleistettävyyys, koska yksittäisten tuettujen kohteiden vaikutusketjuissa on paljon tapauskohtaisia tekijöitä, joiden vaikutusta on hankala arvioida. Eri mittakaavojen teot ja hankkeet saavat merkityksensä osana kaikkien yhdessä tekemän työn kokonaisuutta (Nieminen & Välijärvi & Kontio 2021). Paikallisilla toimijoilla on merkittävä rooli määrittää ja vaikuttaa oman alueensa kehityskulkuun. Alueiden näkökulmasta verkostomainen kehittäminen korostaa muutosta kehittämisen kohteesta toimijaksi. Kehittämistyölle on tyypillistä, että useissa tapauksissa vaikutukset syntyvät pitkällä aikajänteellä. Vaikuttavuuden mallit auttavat ymmärtämään vaikuttavuuden syntylogiikkaa ja olemaan kärsivällinen syntyvien vaikutusten suhteen. (Laasonen ym. 2020, 45, 48, 65.)

7.1 Pohdintaa elpymisvarojen vaikuttavuudesta Etelä-Pohjanmaalla

7.1.1 Maaseudun yritystuet

Maaseudun yritystukien kokonaisinvestoinnit nousivat 3 miljoonan euroon elpymisvarojen julkisen tuen ollessa 1,36 miljoonaa euroa. Tuki kohdistui 15 yritykselle. Valtaosa toimista kohdistui uusiutuvan energiankäytön edistämiseen ja euromääräisesti suurin tukimäärä kohdistui biokaasutuotannon edistämiseen liittyviin investointeihin. Yritykset näkivät julkisen tuen investointien toteutumisen kannalta merkittävänä. Hankkeita ei olisi toteutettu ilman myönnettyä tukea.

Suurin osa yritysten investoinneista on vielä toteutusvaiheessa. Päätyneiden hankkeiden seurantatietojen perusteella ei voida vielä tässä vaiheessa osoittaa työpaikkojen lisääntymistä eikä liikevaihdon tai elinkeinotoiminnan tuloksen kasvua. Buskin ja Naumasan (2022, 9) Pellervon taloustutkimukselle laatiman raportin mukaan julkisilla tuilla on enimmäkseen positiivisia vaikutuksia yritysten selviytymiseen, työllistävyyteen ja myös yksityisiin investointeihin ja innovaatiotoimintaan. Raportin mukaan lyhyellä aikavälillä julkisilla yritystuilla ei ole kuitenkaan havaittu selkeää positiivista ja tilastollisesti merkitsevää vaikutusta tuottavuuteen. Julkinen tuki kattaa usein vain osan kaikista investointikustannuksista, joten julkinen rahoitus ei tee yritystä riippumattomaksi yksityisistä rahoittajista, mutta se voi helpottaa hankkeen kokonaisrahoituksen järjestämisessä (Riipinen ym. 2022, 7).

Kyselytutkimuksessa yritykset toivat kuitenkin esille taloudellisia vaikutuksia ja kilpailukykyyn liittyvää vaikuttavuutta. Investointien myötä yritysten energiatehokkuus ja -omavaraisuus kasvoi ja toi yrityksille merkittävää taloudellista säästöä. Yritysten kannattavuus ja kilpailukyky parantuivat. Myös kiertotalous kehittyi, kun tuotannossa syntynyt sivutuote pystyttiin hyödyntämään yrityksen omassa energiantuotannossa. Uusituvan energian käyttö nähtiin yrityksissä myös myönteisenä brändityönä. Toimet hiilineutraalisuutta kohden nähtiin markkinointivalttina. Hiilineutraalisuuteen tähtäävät toimet ovat osa yritysten ympäristö- ja laatujärjestelmiä. Niiden kautta yritykset viestivät toimintatavoistaan, suoriutuvat velvoitteistaan ja kantavat osaltaan yhteiskunnallista vastuuta.

Yksittäisten yritysten näkökulmasta elpymisvaroilla on ollut merkittävää vaikuttavuutta yritysten toimintamahdollisuuksiin, elinvoimaisuuteen ja kilpailukykyyn. Kokonaisuutena elpymisvarojen käyttö

sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla jäi toivottua alhaisemmaksi. Samanaikaisesti yritysten kehittämiseen ja investointeihin oli tarjolla kansallisen rahoituksen lisäksi maaseudun kehittämishjelman siirtymäkauden rahoitusta sekä muiden rahasto-ohjelmien varoja.

7.1.2 Maaseudun laajakaistainvestoinnit

Elpymisvarojen laajakaistarakoituksen tuella Etelä-Pohjanmaalle toteutettiin 7 laajakaistainvestointia. Rahoitettujen verkkojen kokonaispituus oli noin 317 kilometriä. Maantieteellisesti tuetut investoinnit kohdistuivat tavoitteen mukaisesti harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle. Yritystukien tapaan julkisella tuella oli ratkaiseva vaikutus laajakaistakohteiden toteutumiselle.

Tukihakemuksissa arvioitiin, että parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön määrä tulee olemaan yli 2 000 henkilöä. Kyselytutkimuksen vastausten perusteella odotuksena on, että hankkeet saattavat tavoittaa ennakoitua laajemman asukasmäärä.

Laajakaistainvestoinneilla on pystytty parantamaan maaseutualueiden elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksia ja edistämään maaseudulla asumista. Toimivat tietoliikenneyhteydet tukevat maaseudun yritysten toimintamahdollisuuksia. Maa- ja metsätalousministeriön Maaseutupolitiikan neuvosto määrittelee laajakaistan maaseudun elinvoimainvestoinniksi (Maaseutupolitiikan neuvosto MANE 2023).

Etelä-Pohjanmaan osalta kiinteiden laajakaistaliittymien saatavuuden tilanne on ollut ja on edelleen koko maan keskiarvoa alhaisempi. Laajakaistojen rakentamiseen on aikaisemminkin ollut tarjolla julkista tukea, mutta maaseuturahaston osalta kysyntää ei juurikaan ole ollut. Elpymisvarojen merkittävimäksi vaikuttavuudeksi Etelä-Pohjanmaalla voidaankin katsoa laajakaistarakentamisen tarpeen tunnistamisen ja toimijoiden aktiivisuuden lisääntymisen. Valtakunnallisesti tarkasteltuna laajakaistoihin varatuille elpymisvaroille oli laajaa kiinnostusta ja vain vaikutuksiltaan merkittävimmät investoinnit pääsivät rahoitukseen. Tukikelpoisia hakemuksia oli, sekä valtakunnallisesti että alueellisesti, enemmän kuin käytettävissä olevaa rahoitusta.

7.1.3 Maatalouden investoinnit

Maataloutta harjoittavat yritykset ja yrittäjät kohtaavat muuttuvia odotuksia ja vaatimuksia liittyen taloudellisesti kannattavaan ruuantuotantoon, oman ja ympäristön hyvinvoinnista huolehtimiseen sekä ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitsemiseen. Muiden yritysten tapaan maatalousyritykset tekevät lyhyen ja pitkän aikavälin liiketoimintastrategioita, joiden avulla ne pyrkivät vastaamaan toimintaympäristönsä muutoksiin. Maatalousyritykset tekevät strategisia päätöksiä varautuakseen erilaisiin riskeihin, haasteisiin ja muutoksiin. Kotieläintilojen investointien vaikuttavuuden arviointi -raportissa Kujala ym. (2023, 6,8) toteavat maatalouden investointien olevan olennainen osa maatalouden tuottavuuskasvun, elinkelpoisuuden ja tuotannon kokonaismäärän ylläpitämisessä. Investointituella on merkittävä rooli investointien toteuttamisessa. (Vehmasto ym. 2023, 9–14.)

Maatalouden osalta elpymisvaroista tuettiin Etelä-Pohjanmaalle lähemmäs 300 investointia ja niihin kohdennettiin julkista tukea noin 7,8 miljoonaa euroa. Investointien kokonaiskustannukset olivat yli 20,2 miljoonaa euroa. Energian hinnan nousu näkyi energiantuotannon rakentamisinvestointien suosiossa. Myönnetty tuki on vahvistanut investointien kannattavuutta ja lyhentänyt takaisinmaksuaikaa. Uusiutuvan energian ja biokaasun investoinnit ovat osa EU:n tavoittelemaa vihreää siirtymää, mutta samalla kertaa investoinnit ovat merkittävässä roolissa turvaamassa maatalojen energiaomavaraisuutta ja kansallista huoltovarmuutta. Investointien vaikutuksena fossiilisten polttoainoiden käyttö on vähentynyt.

Osassa investoinneissa oli kyse myös tilan ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden vaatimuksista. Sopimustuotantoon liittyvä eläinten hyvinvointi-investointi oli tuotannon jatkamisen edellytys. Muiden investointien vaikutuksena tilojen tuotantohygienia on parantunut ja teknologisilla ratkaisuilla on pystytty kehittämään tilojen toimintavarmuutta. Kiertotaloutta on kehitetty ravinteiden kierrätystä kehittämällä ja ravinteiden paremmalla hyödyntämisellä. Tehtyjen eläinten hyvinvointi-investointien koettiin kyselyn vastausten perusteella parantaneen myös yrittäjän työhyvinvointia.

Maatalouden investointitukien vaikuttavuuden mittaus on haastavaa, koska vaikutukset ovat pitkäaikaisia ja toisaalta välilliset vaikutukset ulottuvat maatalouden ulkopuolisille sektoreille. Yksittäisistä tukimuodoista avustus, jota ei tarvitse maksaa takaisin, tuo suurimman rahallisen hyödyn tuensaajalle, koska se pienentää vieraan pääoman tarvetta. Maatalouden investoinnit lisäävät taloudellista toimeliaisuutta tukea saaneilla tiloilla ja investoivien tilojen liikevaihto kasvaa nopeammin

kuin kaikilla tiloilla keskimäärin. Investointituilla voidaan vaikuttaa ruoantuotannon lisäksi myös muihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjuntaan. (Heikkilä & Niskanen 2020, 3, 9–10, 12.) Avustusten ohjausvaikutuksen merkitystä on tarve korostaa. Avustusten kohdentamisella pystytään parantamaan tukien vaikuttavuutta ja niille voidaan asettaa tavoitteita koskien esimerkiksi eläinten hyvinvoinnin parantamista. (Alho ym. 2019, 79–82.)

Sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti tarkasteltuna maatalouden investointeihin kohdenne-
tut elpymisvarat onnistuttiin hyödyntämään täysimääräisesti ja vaikuttavasti. Etelä-Pohjanmaan vahva ja kehittävä alkutuotanto näkyy varojen käytössä. Valtakunnassa käytössä olleista varoista lähes 18 prosenttia ohjautui eteläpohjalaisen maatalouden kehittämiseen. Valtakunnallisesti elpymisvarat eivät riittäneet koko vuotta 2022 ja siksi Ruokavirasto siirsi osan tukihakemuksista maa-seutuohjelman siirtymäkauden rahoituksella rahoitettavaksi.

7.2 Pohdintaa elpymisvarojen vaikuttavuudesta suhteessa asetettuihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus määritellään inhimilliseksi hyvinvoinniksi ja positiiviseksi yhteiskunnalliseksi muutokseksi, joka syntyy usean toimijan samaan tavoitteeseen tähtäävän toiminnan tuloksena (Anoschkin 2019, 5). EU:n tavoitteiden mukaisesti elpymisvaroja kohdennettiin toimiin, jotka edistivät vihreää taloutta, digitaalisuutta ja sosioekonomista kestävyttä. Rahoituksen selkeä kohdentaminen asetettujen tavoitteiden mukaiseen toimintaan edesauttoi tulosten saavuttamista luoden yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Rahoitetut toimet pääsääntöisesti edistivät useampaa asetettua tavoitetta.

Etelä-Pohjanmaalle kohdistuneilla elpymisvaroilla edistettiin erityisesti vihreän talouden toimia. Yritysten investoinnit biokaasutuotannon sekä uusiutuvan energian käytön edistämiseen tukivat tavoitetta. Myös maatalouden investointitukien osalta merkittävä osuus tuetuista kohteista ja myönnettyistä euroista kohdistui energiantuotannon ja biokaasulaitosten rakentamisinvestointeihin. Maatalouden investointien osalta vihreän talouden investointeihin olisi ollut kysyntää enemmän kuin rahoitusta oli käytettävissä. Sosioekonomisen vaikutuksena voidaan nähdä uusiutuvan energian lisäämisen parantaneen työllisyyttä ja ihmisten hyvinvointia alueilla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022, 94).

Rajattuna toimenpiteenä laajakaistainvestoinneilla edistettiin elpymisvarojen digitaalisuuden tavoitetta. Sen lisäksi saavutetut tulokset liittyivät myös sosioekonomisen kestävyuden edistämiseen, sillä ne luovat maaseudulle uusia palveluita ja yrittämisen mahdollisuuksia. Kasvua hakevien eteläpohjalaisten yritysten muita yrityksiä suuremmat satsaukset tuotteiden, tuotannon ja palveluiden kehittämiseen kannattavat. Liiketoimintaympäristön muuttuessa yritysten kasvu näyttää perustuvan digitalisaation hyödyntämiseen. (Matalamäki & Joensuu-Salo 2020, 315–316.)

Kaikki rahoitetut toimet edistävät yhtä tai useampaa sosioekonomisen kestävyuden osa-aluetta: taloudellista, ekologista tai sosiaalista kestävyyttä. Kokonaisuutena tarkastellessa Etelä-Pohjanmaalle kohdistuneet elpymisvarat ovat onnistuneet täyttämään rahoitukselle asetetut yhteiskunnalliset tavoitteet. Vaikuttavuuteen auttoi rahoituksen tiukka kohdentuminen asetettuihin tavoitteisiin.

7.3 Maatalouden ja maaseudun kehittäminen jatkossa Etelä-Pohjanmaalla

EU:n maatalouspolitiikan rahoituskauden 2023–2027 toimeenpano on alkanut vaiheittain vuoden 2023 aikana. Rahoituskaudella tavoitellaan muun muassa ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista, oikeudenmukaista tulotasoa ja kilpailukykyä, uusien viljelijöiden saamista alalle sekä elinvoimaisia maaseutualueita. Suomi on laatinut kansallisen strategiasuunnitelman, jossa kuvataan maatalous- ja maaseutupolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Sen lisäksi ELY-keskukset ovat laatineet yhdessä alueen toimijoiden kanssa alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat ja paikalliset Leader-ryhmät ovat valmistelleet paikalliset kehittämisstrategiansa.

ELY-keskusten alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat kattavat kehittämishankkeet, maaseudun yritystuet sekä ensimmäistä kertaa myös maatalouden rakennetuet. Kehittämissuunnitelmassa on esitetty strateginen näkemys alueen maaseudun kehittämisen painopisteistä sekä tuotu esille keskeiset päämäärät, tavoitteet ja keinot.

Etelä-Pohjanmaan maaseudun kehittämisen painopisteiksi on yhteisesti määritelty

- Ruokaprovinssin kehittäminen
- Yritystoiminnan ja yrittäjyyden edistäminen
- Maaseudun elinvoima ja asukkaiden hyvinvointi.

Kaikkia painopisteitä yhdistävät läpileikkaavat teemat ovat digitalisaatio, osaamisen lisääminen, ympäristö, ilmastonmuutos sekä luonnonvarojen kestävä käyttö. (Mäkimantila ym. 2021 b.)

Maatilojen lukumäärä tulee vähenemään ja samalla jatkavien tilojen keskikoko kasvaa. Maatilojen investoinnit tulevat olemaan entistä suurempia ja ne edellyttävät yrittäjiltä entistä enemmän taloudellista panostusta ja riskinottoa. (Kujala ym. 2023, 9.)

Maatalouden investointien ja nuorten viljelijöiden aloitustukien tavoitteena alueellisessa kehittämissuunnitelmassa on

- maataloustuotannon kilpailukyvyyn ja kannattavuuden parantaminen
- maatilojen taloudellisten ja tuotannollisten olosuhteiden sekä tehokkuuden parantaminen
- kestävän ympäristön tilan edistäminen
- nuorten yrittäjien kannustaminen alalle.

Etä-Pohjanmaalla uskotaan maatalouden kehittymiseen ja investointeihin myös tulevina vuosina. Kotieläintuotannon investoinnit ja nuorten viljelijöiden aloitustuet nähdään tärkeinä. Maatilojen energiainvestointeja tehdään paljon ja suuntaus näyttää jatkuvan. Eläinten hyvinvointiin ja bioturvallisuuteen liittyvät investoinnit tulevat myös kasvamaan samoin kuin ympäristö- ja ilmastotavoitteita tukevat kone- ja laiteinvestoinnit. Maatilojen kehittämisessä korostuvat toimenpiteet, joilla turvataan maatilojen omavaraisuutta ja huoltovarmuutta muun muassa uusiutuvan energian käyttöä lisäämällä ja kierrätyslannoitteiden laajemmalla käytöllä. (Mäkimantila ym. 2021 b, 21.)

Maatalouden ja maaseudun kehittäminen kohti elpymisvarojen tavoitteita, vihreää taloutta, digitalisaatiota sekä sosioekonomisen kestävyuden parantamista, jatkuu myös alkaneella rahoituskaudella ja pitkän aikavälin vaikuttavuus kasvaa.

LÄHTEET

Alho, Eeva, Arovuori, Kyösti, Heikkilä, Anna-Maija, Niskanen, Olli, Väre, Minna & Yrjölä, Tapani 2019. Maatalouden asema rahoitusmarkkinoilla. PTT työpapereita 200. Pellervon taloustutkimus PTT. Hakupäivä 18.8.2023.

<https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/media/tp200yhdistetty2.pdf>

Anoschkin, Katja 2019. Vaikuttavuuden jäljillä -opas yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehittämiseen. Hyvän Mitta. Yhteiskunnallisten yritysten liitto Arvo ry. Hakupäivä 28.6.2023.

<https://www.hyvanmitta.fi/wp-content/uploads/2019/12/Hyva%CC%88n-Mitta-Ty%C3%B6kirja-finaali.pdf>

Antikainen, Riina, Lähtinen, Katja, Leppänen, Maija & Furman, Eeva 2013. Vihreä talous suomalaisessa yhteiskunnassa. Ympäristöministeriön raportteja 1/2013. Ympäristöministeriö. Hakupäivä 8.9.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41446/YMra1_2013_Vihrea_talous_suomalaisessa_yhteiskunnassa.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Busk, Henna & Naumanen, Mika 2022. Julkisten yritystukien vaikuttavuus keskisuurille yrityksille. PTT raportteja 287. Pellervon taloustutkimus PTT. Hakupäivä 17.8.2023.

https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/media/julkaisut/ptt-raportteja-278_2.pdf

Eduskunnan tarkastusvaliokunta 2022. Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen -nykytila ja kehittämistarpeet. Valiokunnan mietintö TrVM 1/2022 vp- O 48/2019 vp. Eduskunta. Hakupäivä 16.8.2023.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TrVM_1+2022.aspx

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Etelä-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) 2022. Tukea yritysten energiainvestointeihin on vielä haettavissa. Tiedote 11.11.2022. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Hakupäivä 28.6.2023.

<https://www.sttinfo.fi/tiedote/tukea-yritysten-energiainvestointeihin-on-viela-haettavissa?publishe-rid=69817874&releaseld=69956978&lang=fi>

Etelä-Pohjanmaan liitto 2022. Elpymisväline Etelä-Pohjanmaalla, osa 1/4. Etelä-Pohjanmaan liitto. Hakupäivä 14.12.2022.

<https://epliitto.fi/ajankohtaista/elpymisvaline-etela-pohjanmaalla-osa-1-4/>

Euroopan komissio 2023. Euroopan elpymissuunnitelma. Euroopan komissio. Hakupäivä 19.5.2023.

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/recovery-plan-europe_fi#eun-monivuotisen-rahoituskehyyksen-ja-nextgenerationeun-rahoittaminen.

Euroopan unioni 2023. NextGenerationEU. Euroopan unioni. Hakupäivä 30.6.2023.

https://next-generation-eu.europa.eu/index_fi

Eurooppa-neuvosto. Ilmoitus Eurooppa-neuvoston ylimääräisen kokouksessa 17.-21.7.2020 hyväksytyistä päätelmistä. EUCO10/20. Eurooppa-neuvosto. Hakupäivä 19.5.2023.

<https://www.consilium.europa.eu/media/45126/210720-euco-final-conclusions-fi.pdf>.

Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi. Tyypittely. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 13.4.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/tyypittely/>

Harmaala, Minna-Maari, Toivola, Tuija, Faehnle, Maija, Manninen, Petri, Mäenpää, Pasi & Nylund, Mats 2017. Jakamistalous. Hakupäivä 17.8.2023. Alma Talent Oy. Vaatii käyttöoikeuden.

Heikkilä, Anna-Maija & Niskanen, Olli 2020. Maatalousinvestointien tukimuotojen arviointi ja maatalouden kehittämisrahaston rooli niiden toteutuksessa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2020. Luonnonvarakeskus. Hakupäivä 17.8.2023.

https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/546182/luke_luobio_47_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Heliskoski, Jonna 2020. Vaikuttavuus esiin -hanke vaikuttavuuden arvioinnin kentällä. Teoksessa Forsström, Nina, Pulkkinen, Janne & Ruottinen, Taina (toim.) 2020, 52–57. Vaikuttavuus esiin. Työn vaikutukset ja niiden mittaaminen järjestöissä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Hakupäivä 7.9.2023.

https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/vaikuttavuus_esiin_tyon_vaikutukset_ja_niiden_mitt

Heliskoski, Jonna, Humala, Heidi, Kopola, Riina, Tonteri, Anna & Tykkyläinen, Saira 2018. Vaikuttavuuden askelmerkit. Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille. Sitran selvityksiä 130. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Hakupäivä 28.6.2023.

<https://www.sitra.fi/app/uploads/2018/03/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>

Huoltovarmuuskeskus 2023. Huoltovarmuus Suomessa. Huoltovarmuuskeskus. Hakupäivä 30.6.2023.

<https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/tietoa-huoltovarmuudesta/huoltovarmuus-suomessa>

International Monetary Fund 2020. World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown. International Monetary Fund. Hakupäivä 10.2.2023.

<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

Kalliokoski, Juuso 2021. Maaseuturahaston elpymisvarojen mahdollisuudet maaseudun yrityksille 2021–2022. 210 miljoonaa keinoa kehittää maaseutua -webinaarin esitelmä 26.5.2021. Maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 16.10.2023.

<https://kalenteri.maaseutu.fi/wp-content/uploads/events/8235/0d6257490459ad87d5bd4ae5ed021dfb.pdf>

Karttunen, Kaisa, Noro, Kirsi & Hänninen, Jonna 2022. Sujuva arki, parempi elämä – Maaseudun kestävä kehitys Suomessa. PTT raportteja 277. Pellervon taloustutkimus PTT. Hakupäivä 17.8.2023.

https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/media/julkaisut/ptt-raportteja-277-sape_.pdf

Kattilakoski, Mari, Husberg, Antonia & Kuhmonen, Hanna-Mari (toim.) 2021. Ajassa uudistuva maaseutu – Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:12. Maaseutupoliittikan neuvosto, maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 22.8.2023.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-382-4>

Korhonen, Iikka & Virolainen, Kimmo 2020. Koronavirus aiheutti maailmantalouden äkkipysähdysten. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta, analyysi 22.4.2020. Suomen Pankki. Hakupäivä 10.2.2023.

<https://www.eurojatalous.fi/fi/2020/1/maailmantalouden-akkipysahdys/>

Kujala, Päivi, Korhonen, Olli, Lemmetti, Elli & Lindelöf, Lucas 2023. Kotieläintilojen investointien vaikuttavuuden arviointi. PTT raportteja 283. Pellervon taloustutkimus PTT. Hakupäivä 17.8.2023.

<https://www.ptt.fi/wp-content/uploads/2023/04/PTTraportteja283.pdf>

Käyhkö, Virpi 2021. Miten viljelijästä tulee aiempaa ympäristöviisaampi, myös ilmasto- ja ilmastoviisaampi, toimija? Teoksessa Oulun ammattikorkeakoulun tekniikan ja luonnonvara-alan lehti. Telulainen, luonnonvara-alan erikoisnumero, 10-11. Nro 1./ Vol 2. Oulun ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 22.8.2023.

https://issuu.com/telu_oamk/docs/luova

Laasasenaho, Kari, Rosendahl, Annariikka & Moilanen, Tarja 2020. Ammattikorkeakoulujen yritysyhteistyössä paljon potentiaalia kiertotalouden edistämiseksi. Teoksessa Päällysaho, Seliina, Junnell, Pasi, Latvanen, Jaana, Saarikoski, Silja & Uusimäki, Sirkku (toim.) 2020, 256-267. Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista strategian vahvuusaloilla. Seinäjoen Ammattikorkeakoulun julkaisusarja A33. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu.

Laasonen, Valtteri, Antikainen, Janne, Kolehmainen, Jari, Heikkinen, Benjamin, Piirainen, Kalle A., Järvelin, Anne-Mari, Teräs, Jukka & Turunen, Eeva 2020. Aluekehittämisen verkostoyhteistyön toiminta- ja rahoitusmallit – Kohti vaikuttavaa verkostotyötä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:18. Valtioneuvoston kanslia. Hakupäivä 24.8.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162152/VNTEAS_2020_18.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laukkanen, Marita & Maliranta, Mika 2019. Yritystuet ja kilpailukyky. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta julkaisusarja 2019:33. Valtioneuvoston kanslia. Hakupäivä 12.7.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161568/33_Yritystuet%20ja%20kilpailukyky.pdf

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom 2023. Kiinteän laajakaistan saatavuus. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Hakupäivä 29.6.2023.

<https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/kiinteän-verkon-laajakaistasaatavuus?toggle=Muita%20tietol%C3%A4hteit%C3%A4%20ja%20lis%C3%A4tietoja>

Jyväskylän yliopisto 2021. Tyypittely. Jyväskylän yliopisto. Hakupäivä 11.4.2023.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/tyypittely>

Maa- ja metsätalousministeriö 2017. Päätös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toteutuksessa käytettävistä valintaperusteista. Päätös 19.6.2017, diaarinumero 1170/04.04.01.02/2017. Maa- ja metsätalousministeriö.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021a. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Euroopan komission hyväksymä, versio 9.3. Maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 27.3.2022. Rajattu käyttöoikeus.

Maa- ja metsätalousministeriö 2021b. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman seurantakomitea. Seurantakomitean kokousmateriaali 25.5.2021. Maa- ja metsätalousministeriö. Rajattu käyttöoikeus.

Maa- ja metsätalousministeriö 2022. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020. Euroopan komission hyväksymä, versio 10.1. Maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 10.3.2023.

https://arkisto.maaseutu.fi/uploads/Manner-Suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020_16082022.pdf

Maa- ja metsätalousministeriö 2023. Suomen CAP-suunnitelman arviointisuunnitelma. Hyväksytty 16.6.2023. Maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 13.7.2023.

https://maaseutu.fi/wp-content/uploads/2023/06/Arviointisuunnitelma_FI_16062023.pdf

Maaseutupolitiikan neuvosto MANE 2023a. Laajakaista maaseudun elinvoimainvestointina. Maaseutupolitiikan neuvosto, maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 30.6.2023.

<https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/laajakaista>

Maaseutupolitiikan neuvosto MANE 2023b. Maaseutuvaikutusten arviointi (MVA). Maaseutupolitiikan neuvosto, maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 16.8.2023.

<https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/mva>

Maaseutu.fi 2021a. Maatalousinvestoinnit: Nyt kannattaa päivittää maatilán energiavalinnat. Verkostopalvelut. Hakupäivä 19.5.2023.

<https://arkisto.maaseutu.fi/elpymisrahoitus/maatalousinvestoinnit-nyt-kannattaa-paivittaa-maati-lan-energiavalinnat>

Maaseutu.fi 2021b. Mikro- ja pienyritykset: energiaratkaisuilla ja resurssitehokkuudella kustannussäästöjä. Verkostopalvelut. Hakupäivä 14.3.2023.

<https://arkisto.maaseutu.fi/elpymisrahoitus/mikro-ja-pienyritykset-energiaratkaisuilla-ja-resurssitehokkuudella-kustannussaastoja>

Malm, Tiina 2021. 210 miljoonaa keinoa kehittää maaseutua. 210 miljoonaa keinoa kehittää maaseutua -webinaarin esitelmä 26.5.2021. Maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 16.10.2023.

<https://kalenteri.maaseutu.fi/wp-content/uploads/events/8235/81a238e7c5e2e3398cb8bbd4d350e963.pdf>

Matalamäki, Marko & Joensuu-Salo, Sanna 2020. Kasvuyritykset Etelä-Pohjanmaalla: TKI Grow -hankkeen yritys selvityksen tuloksia. Teoksessa Päällysaho, Seliina, Junell, Pasi, Latvanen, Jaana, Saarikoski, Silja & Uusimäki, Sirkku (toim.) 2020, 309–317. Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista strategian vahvuusaloilla. Seinäjoen Ammattikorkeakoulun julkaisusarja A33. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu.

Mäkimantila, Hanna 2023. Maaseuturahaston elpymisvarat 2021–2022. Infograafi. Tilanne 31.12.2022. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Rajattu käyttöoikeus.

Mäkimantila, Hanna, Rintapukka, Ritva, Nikkari, Minna, Sivula, Tapio & Nikkari, Tuija 2021a. Kohti kestäväää tulevaisuutta: Etelä-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Rajattu käyttöoikeus.

Mäkimantila, Hanna, Rintapukka, Ritva, Nikkari, Minna, Sivula, Tapio & Nikkari, Tuija 2021b. Kohti kestäväää tulevaisuutta: Etelä-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Hakupäivä 27.3.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-398-092-1>

Nieminen, Kalle, Välijärvi, Satu & Kontio, Harri 2021. Ilmastoteot ja niiden vaikuttavuus maaseudun kehittämisessä. Teoksessa Oulun ammattikorkeakoulun tekniikan ja luonnonvara-alan lehti. Telu-lainen, luonnonvara-alan erikoisnumero, 23-24. Nro 1./ Vol 2. Hakupäivä 22.8.2023. https://issuu.com/telu_oamk/docs/luova

Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2021. Kehittämistyön menetelmät. Sanoma Pro Oy. Hakupäivä 27.3.2022. Vaatii käyttöoikeuden.

Oulun ammattikorkeakoulu 2023. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 13.4.2023. <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opinnaytetyo>

Pehkonen, Eero 2023. Arviointisuunnitelman luonnos. Työseminaari: CAP- suunnitelman arviointisuunnitelman valmistelu, seminaariesitelmä 15.2.2023. Maa- ja metsätalousministeriö. Rajattu käyttöoikeus.

ProAgria Keskusten liitto ry 2023. Ravinteet ja energia käyttöön. Investointituet energiasta maatalolle. ProAgria Keskusten Liitto ry. Hakupäivä 30.6.2023.

<https://energiayrittajyys.fi/?q=content/investointituet-energiasta-maatalolle>

Rajahonka, Mervi 2013. Vuorovaikutuksessa vaikuttamiseen. Hyvinvointipalveluiden vaikuttavuus -caseja ja keinoja. Aalto yliopisto. Hakupäivä 30.3.2023.

https://www.vskylat.fi/wp-content/uploads/2019/11/41656_Kolmas_lahde_vuorovaikutuksessa_vaikuttamiseen_20131.pdf

Riipinen, Toni, Roos, Joonas & Tukiainen, Janne 2022. Yritystuet ja poliittinen päätöksenteko. Yritystukien tutkimusjaosto. Hakupäivä 12.7.2023.

https://tem.fi/documents/1410877/21733658/Yritystuet_ja_poliittinen_paatoksen_teko_2022.pdf/762fe20a-35d4-6520-25ba-196171a41ce7/Yritystuet_ja_poliittinen_paatoksen_teko_2022.pdf?t=1650441020297

Ruokavirasto 2021a. Maaseudun laajakaistainvestointien haku on avautunut. Tiedote 21.5.2021. Ruokavirasto. Hakupäivä 19.5.2023.

<https://news.cision.com/fi/ruokavirasto/r/maaseudun-laajakaistainvestointien-haku-on-avautunut.c3351262>

Ruokavirasto 2021b. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 sulkemisen aikataulua koskeva ohje keskushallinnolle. Ohje 4.2.2021. Ruokavirasto 3570/03.01.20.10./2019. Ruokavirasto. Rajattu käyttöoikeus.

Ruokavirasto 2021c. Tukea maaseudun yritysten energia- ja resurssitehokkuuteen sekä omistajanvaihdoksiin haettavissa. Tiedote 18.10.2021. Ruokavirasto. Hakupäivä 28.6.2023.

<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/uutiset/tukea-maaseudun-yritysten-energia-ja-resurssitehokkuuteen-seka-omistajanvaihdoksiin-haettavissa/>

Ruokavirasto 2022. Säästöä maaseudun yritysten sähkölaskuun – tukea voi hakea 30.11.2022 saakka. Tiedote 24.10.2022. Ruokavirasto. Hakupäivä 11.7.2023.

<https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/uutiset/tukea-maaseudun-yritysten-energiainvestointeihin-voi-hakea-30.11.2022-saakka/>

Ruokavirasto 2023. HYRRÄ-asiointipalvelun tietovaranto. Ruokavirasto. Rajattu käyttöoikeus.

Selkänaho, Marianne 2021. Laajakaista kuuluu kaikille, Maaseuturahaston laajakaistarahoitus. 210 miljoonaa keinoa kehittää maaseutua -webinaarin esitelmä 26.5.2021. Maa- ja metsätalousministeriö. Hakupäivä 16.10.2023.

<https://kalenteri.maaseutu.fi/wp-content/uploads/events/8235/84a7540c4654ddeaef06fa1b1e1b3167.pdf>

Sorama, Kirsti 2020. Kiertotalouden liiketoimintamallien markkinahyväksynnän mittariston rakentaminen. Teoksessa Päällysaho, Seliina, Junell, Pasi, Latvanen, Jaana, Saarikoski, Silja & Uusimäki, Sirkku (toim.) 2020, 462–477. Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista strategian vahvuusaloilla. Seinäjoen Ammattikorkeakoulun julkaisusarja A33. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu.

Sorvali, Jaana 2023. Finnish farmers' climate change perceptions: Towards a psychological understanding of pro-environmental behavior in agriculture. Natural resources and bioeconomy studies 53/2023. Luonnonvarakeskus. Hakupäivä 18.8.2023.

https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/553468/luke-luobio_53_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen ympäristökeskus 2023. Karpalo 3 Karttapalvelu. Suomen ympäristökeskus. Hakupäivä 30.6.2023.

<https://www.wp2.ymparisto.fi/karpaloHtml5/html5viewer/?configBase=https%3a%2f%2fwww.wp2.ymparisto.fi%2fkarpaloHtml5%2fH5cfg%2f5jv2bT6Mv6a223nUT>

Tienari, Janne & Meriläinen, Susan (2012). Johtaminen ja organisointi globaalissa taloudessa. Alma Talent Oy. Hakupäivä 12.7.2023. Vaatii käyttöoikeuden.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2022. Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:53. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 18.8.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164321/TEM_2022_53.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023. Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 12.7.2023.

<https://tem.fi/venajan-hyokkays-ukrainaan>

Vaikuttava yritys 2023. Mitä vaikuttavuus on? Vaikuttava Yritys Oy. Hakupäivä 18.8.2023.

<https://vaikuttavayritys.fi/mita-vaikuttavuus-on/>

Valtakari, Mikko, Nyman, Juho, Eskelinen, Juha, Oosi, Olli, Wennberg, Mikko & Viitanen, Jukka 2021. Business Finland programs advancing digitalization. Business Finland report 4/2021. Business Finland. Hakupäivä 18.8.2023.

<https://www.businessfinland.fi/4a5d3d/globalassets/julkaisut/Business-Finland-Programs-Advancing-Digitalization-4-2021.pdf>

Valtiovarainministeriö 2023. EU:n elpymisväline. Valtiovarainministeriö. Hakupäivä 14.3.2023.

<https://vm.fi/elpymisvaline>

Valtioneuvosto 2021. Suomen kestävä kasvun ohjelma, Elpymis- ja palautumissuunnitelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:52. Valtioneuvosto. Hakupäivä 19.5.2023.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-840-6>

Varamäki, Elina, Heikkilä, Tarja, Tall, Juha, Länsiluoto, Aapo & Viljamaa, Anmari 2012. Ostajien näkemykset omistajanvaihdoksen toteuttamisesta ja onnistumisesta. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä 61. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 12.7.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5863-38-3>

Varamäki, Elina, Tall, Juha, Joensuu-Salo, Sanna, Viljamaa, Anmari & Katajavirta, Marja 2021. Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2021. Ov-foorumi. Hakupäivä 12.7.2023.

https://www.yrittajat.fi/wp-content/uploads/2021/11/ov_barometri2021-1.pdf

Vataja, Katri 2018. Monimutkainen, systeeminen vaikuttavuus. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Hakupäivä 18.8.2023.

<https://www.sitra.fi/blogit/monimutkainen-systeeminen-vaikuttavuus/>

Vataja, Katri & Hyytinen, Kirsi 2020. Vaikuttavuusarviointia monimutkaiseen maailmaan. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Hakupäivä 18.8.2023.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/vaikuttavuusarviointia-monimutkaiseen-maailmaan/>

Vehmasto, Elina, Pyysiäinen, Jarkko & Starr, Antony 2023. Poliittika-, markkina- ja ympäristötekijöiden merkitykset ja maatalousyrittäjien strategiset valinnat. Teoksessa Hyyryläinen, Torsti (toim.) Maaseutututkimus, Finnish Journal of Rural Studies vol. 31 nro 1 2023, 9–42. Maaseudun uusi aika -yhdistys. Hakupäivä 13.7.2023.

<https://journal.fi/maaseutututkimus/issue/view/9656/1969>

Webropol 2023. Raportti opinnäytetyön kyselyn vastauksista maatalouden investointitukea saaneille. Rajattu käyttöoikeus.

Ympäristöministeriö 2023. Mitä on kestävä kehitys? Ympäristöministeriö. Hakupäivä 11.9.2023.

<https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1	Maaseudun elpymisvarojen kohdentuminen maaseudun yritystuissa
Kuvio 2	Vaikuttavuuden kaava
Kuvio 3	Sitran vaikutusketju
Kuvio 4	Hyvän Mitta -hankkeen vaikutusketju
Kuvio 5	Maaseuturahaston elpymisvarat Etelä-Pohjanmaalla, myönnetyt tuet vuosina 2021–2022 – infograafi
Kuvio 6	Elpymisvarojen kohdentuminen tukikohteittain maaseudun yritystuissa Etelä-Pohjanmaalla
Kuvio 7	Elpymisvarojen kohdentuminen tuotantosuunnittain maatalouden investointituissa Etelä-Pohjanmaalla
Kuvio 8	Investoinnin vaikutus maatilalle
Kuvio 9	Investoinnin merkitys maatilalle
Kuvio 10	Etelä-Pohjanmaan alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman painopisteet rahoituskaudelle 2023–2027

TAULUKOT

Taulukko 1	NextGenerationEU:n sisältö, kokonaisrahoitus ja Suomen osuus rahoituksesta euroina
Taulukko 2	Maatalouden investoinnit Etelä-Pohjanmaalla, elpymisvaroilla tuetut toimet

LIITTEET

- Liite 1: Saateteksti kyselytutkimukseen
- Liite 2: Kyselylomake, Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla, yritystuet
- Liite 3: Kyselylomake, Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla, laajakaistainvestoinnit
- Liite 4: Kyselylomake, Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla, maatalouden investointituet

LIITE 1

Saateteksti kyselytutkimukseen

Arvoisa vastaanottaja,

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää maaseuturahaston elpymisvarojen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta Etelä-Pohjanmaalla.

Kysely kohdistetaan vuosina 2021–2022 elpymisvaroja saaneille tuen saajille Etelä-Pohjanmaalla. Tieto tuen saajista on koottu HYRRÄ-tietojärjestelmästä.

Kyselyn vastauksia hyödynnetään YAMK opinnoissani Oulun ammattikorkeakoulussa. Vastauksia analysoidaan kokonaisuuksina, eikä yksittäisen vastaajan tietoja tai vastauksia esitetä tunnistettavassa muodossa.

Toivottavasti sinulta löytyy hetki aikaa vastata kyselyyn!

Lämpimästi kiittäen,

Hanna Mäki-Mantila

LIITE 2

Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla, yritystuet

Kyselyn tarkoituksena on selvittää tuen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta.

Kyselyn vastauksia hyödynnetään YAMK opinnoissa Oulun ammattikorkeakoulussa.

Vastauksia analysoidaan kokonaisuuksina, eikä yksittäisen vastaajan tietoja esitetä tunnistettavassa muodossa.

Tieto tuen saajista on koottu HYRRÄ-tietojärjestelmästä.

Henkilötietojen käsittely Eu:n yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) mukaisesti.

Lisää tietosuojakäytännöistä: <https://www.oamk.fi/tietosuojainfo-kyselyohjelmistot/?id=4b78b0b1c277c30244b0537faecc68371e95b>

1. Tuen saaja (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
2. Hankkeen numero (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
3. Hankkeen nimi (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
4. Hankkeen julkinen kuvaus (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)

5. Yritysmuoto

Vaihtoehdot:

- Toiminimi,
- Osakeyhtiö,
- Avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö,
- Muu, mikä

6. Yrityksen toimiala

7. Hankkeen toimenpiteet kohdistuvat

Vaihtoehdot:

- Uusiutuvan energian käyttöönottoon
- Yritysten omistajanvaihdoksiin maaseudulla

8. Hankkeen toimenpiteiden vaikutuksena yrityksen?

Asteikko 1 vähäinen – 5 merkittävä

- Energiatehokkuus lisääntyi
- Kannattavuus parantui
- Liiketoiminta uudistui
- Liikevaihto kehittyi
- Toiminnan laatu parantui
- Muu, mikä

9. Hankkeen merkitys yrityksen?

Asteikko 1 vähäinen – 5 merkittävä

- Toimintamahdollisuuksiin
- Kannattavuuteen
- Kilpailukykyyn
- Muu merkitys, mikä?

10. Mikä muutos hankkeen toimenpiteillä saavutettiin?

11. Julkisen tuen merkitys hankkeen toteutumiseen?

Asteikko 1 ei merkitystä – 5 merkittävä

12. Hankkeen arvioidut toteutuvat kokonaiskustannukset?

13. Miten toteutuneet kokonaiskustannukset vastaavat arvioituja kustannuksia?

Vaihtoehdot:

- Kustannukset toteutuivat suunnitellusti
- Kustannukset ylittyivät jonkin verran
- Kustannukset ylittyivät merkittävästi
- Kustannukset alittuivat jonkin verran
- Kustannukset alittuivat merkittävästi

14. Onko toimintaympäristön muutoksilla ollut vaikutusta hankkeen toteutumiseen ja miten?

15. Tapahtuiko hankkeen avulla jokin tavoittelematon muutos ja mikä?

LIITE 3

Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla, laajakaistainvestoinnit

Kyselyn tarkoituksena on selvittää tuen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta.

Kyselyn vastauksia hyödynnetään YAMK opinnoissa Oulun ammattikorkeakoulussa.

Vastauksia analysoidaan kokonaisuuksina, eikä yksittäisen vastaajan tietoja esitetä tunnistettavassa muodossa.

Tieto tuen saajista on koottu HYRRÄ-tietojärjestelmästä.

Henkilötietojen käsittely Eu:n yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) mukaisesti.

Lisää tietosuojakäytännöistä: <https://www.oamk.fi/tietosuojainfo-kyselyohjelmistot/?id=4b78b0b1c277c30244b0537faecc68371e95b>

1. Tuen saaja (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
2. Hankkeen numero (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
3. Hankkeen nimi (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
4. Hankkeen julkinen kuvaus (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
5. Kuinka monta maaseudun asukasta hanke tavoittaa?
6. Hankkeen tärkeimmät tavoitteet?
7. Hankkeen merkitys toteutusalueen kohderyhmän?
Asteikko 1 vähäinen – 5 merkittävä
 - Digitalisaation kehittymiseen
 - Palveluiden kehittymiseen
 - Maalla asumisen edellytysten lisääntymiseen
 - Muuhun, mihin?
8. Mitä muutoksia hankkeen toimenpiteillä saavutettiin?
9. Julkisen tuen merkitys hankkeen toteutumiseen?
Asteikko 1 ei merkitystä – 5 merkittävä
10. Hankkeen arvioidut toteutuvat kokonaiskustannukset?

11. Miten toteutuneet kokonaiskustannukset vastaavat arvioituja kustannuksia?

Vaihtoehdot:

- Kustannukset toteutuivat suunnitellusti
- Kustannukset ylittyivät jonkin verran
- Kustannukset ylittyivät merkittävästi
- Kustannukset alittyivät jonkin verran
- Kustannukset alittyivät merkittävästi

12. Miten toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet hankkeen toteuttamiseen?

13. Jos hankkeen avulla tapahtui jotain tavoittelemattomia muutoksia, mitä ne olivat?

LIITE 4

Maaseuturahaston elpymisvarojen vaikuttavuus Etelä-Pohjanmaalla, maatalouden investointituet

Kyselyn tarkoituksena on selvittää tuen kohdentumista sekä rahoitettujen kohteiden vaikuttavuutta.

Kyselyn vastauksia hyödynnetään YAMK opinnoissa Oulun ammattikorkeakoulussa.

Vastauksia analysoidaan kokonaisuuksina, eikä yksittäisen vastaajan tietoja esitetä tunnistettavassa muodossa.

Tieto tuen saajista on koottu HYRRÄ-tietojärjestelmästä.

Henkilötietojen käsittely Eu:n yleisen tietosuojasetuksen (2016/679) mukaisesti.

Lisää tietosuojakäytänteistä: <https://www.oamk.fi/tietosuojainfo-kyselyohjelmistot/?id=4b78b0b1c277c30244b0537faecc68371e95b>

1. Tuen saaja (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
2. Hankkeen numero (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
3. Hankkeen julkinen kuvaus (tietovarannon kautta suoraan vastauslomakkeelle)
4. Maatilan toiminnan muoto

Vaihtoehdot:

- Maatila/viljelijä
- Maatalousyhtymä
- Osakeyhtiö
- Muu, mikä

5. Maatalouden päätuotantosuunta

Vaihtoehdot:

- Maidontuotanto
- Viljojen ja öljykasvien tuotanto
- Naudanlihantuotanto
- Sianlihantuotanto
- Siipikarjanlihantuotanto
- Kananmunantuotanto
- Lammas- ja vuohitalous
- Perunan ja sokerijuurikkaan tuotanto
- Muu

6. Hankkeen toimenpiteet kohdistuvat?

Vaihtoehdot:

- Uusiutuvan energian ratkaisuihin
- Työympäristöä ja tuotantohygieniaa parantaviin investointeihin
- Ympäristön tilaa parantaviin investointeihin

7. Hankkeen toimenpiteiden vaikutuksena?

Asteikko 1 vähän -5 merkittävästi

- Energiatehokkuus lisääntyi
- Tuotanto-olosuhteet parantuivat
- Eläinten hyvinvointi parani
- Ympäristön tila parani
- Tilan toiminta uudistui
- Maatilan kannattavuus parantui

8. Hankkeen merkitys maatilan?

Asteikko 1 vähäinen – 5 merkittävä

- Toimintamahdollisuuksiin
- Kannattavuuteen
- Kilpailukykyyn
- Muu merkitys, mikä

9. Mitä muutoksia hankkeen toimenpiteillä saavutettiin?

10. Julkisen tuen merkitys hankkeen toteutumiseen?

Asteikko 1 ei merkitystä – 5 merkittävä

11. Hankkeen arvioidut toteutuvat kokonaiskustannukset?

12. Miten toteutuneet kokonaiskustannukset vastaavat arvioituja kustannuksia?

Vaihtoehdot:

- Kustannukset toteutuivat suunnitellusti
- Kustannukset ylittyivät jonkin verran
- Kustannukset ylittyivät merkittävästi
- Kustannukset alittyivät jonkin verran
- Kustannukset alittyivät merkittävästi

13. Miten toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet hankkeen toteutukseen?

14. Jos hankkeen avulla tapahtui jotain tavoittelemattomia muutoksia, mitä ne olivat?